

12 COPYRIGHT OG COPYWRONG

STADIG FLERE STUDERENDE LADER SIG FRISTE AF DEN EKSPLOSIVE MÆNGDE AF **VIDEN** PÅ INTERNETTET OG KOPIERER ANDRES VÆRKER

Metriens anliggende

AF REKTOR LARS-HENRIK SCHMIDT

* Der måles for tiden; jeg måles, altså er jeg – eller jeg er det, der måles. Spørgsmålet er ikke så meget, med hvilke alen der måles mere, men at monitoreringen dokumenteres i tal.

Bedst som man havde vænnet sig til evalueringer, fandt det nye træk indpas. Det var vanskeligt at protestere mod, at man kan forlange 'value for money', og tankegangen er blevet så selvfølgelig, at de færreste fatter, at det er porten til noget større, som jeg vil benævne 'evidence for impact'.

Allehånde lærestalter eller læringsmiljøer producerer viden – og viden skal udbredes. Men det er udbredelsen, der måles. Viden er sin udvirken og forekommer så at sige kun spredt. Det hører til samtidens selvfølgeligheder, og dog er der anledning til at anstille et spørgsmålstegn.

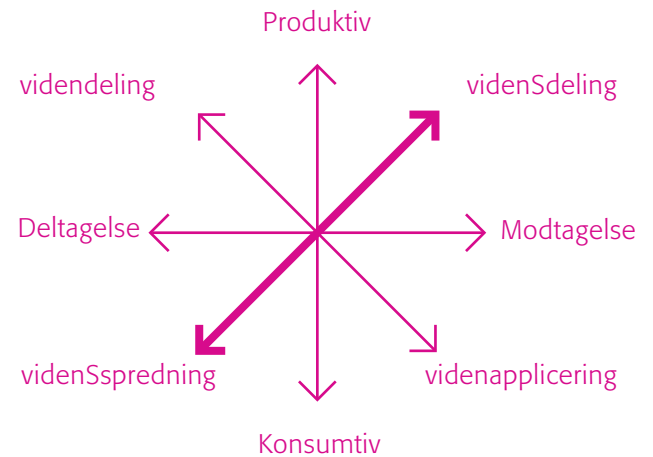
Evalueringebølgen ville monitorere 'best practice' og befandt sig inden for kvalitetsforestillingens horisont, som igen abonnerer på en bedømmelsespraksis. Evalueringen bliver hjemløs, fordi bedømmelsen med tiden overlades til empiriske tilfredshedsundersøgelser: Tilkender du dette eller hint betydning? Hvilken indvirkning har det?

Det korte af det lange er, at fokus nu skifter fra værdi til udbredelse – eller udbredelse bliver en værdi i sig selv. Men man ved jo ikke noget om udbredelsen, hvis man ikke måler den. Da det her er viden, vi taler om, hedder udbredelsen *dissemination* i den internationale lingo.

Først fik lærestalterne informationsmedarbejdere, fordi virksomheden skulle synliggøres. Så fik man kommunikationsmedarbejdere, fordi virksomheden skulle dokumenteres. Og nu leder vi efter videnspredere, som kan sikre, at synliggørelsen og dokumentationen er troværdig, nyttig og målelig, ja *demonstrativ*. Det siger loven. Demonstrationsiveren medfører en overproduktionskrise af den slags, Karl Marx betegnede som social epidemi tilbage i 1848, hvor civilisationen også var truet af barbariet.

Kommunikationsteorien og andre udvekslingsteorier opererer i en *setting* med en afsender og en modtager. Mellem instanserne befinder sig abstrakt set information, meddelelsen er medieret. Man er blevet forledt til at tro, at det handler om mere formidling. Imidlertid er der forskel på, om man er deltagende eller modtagende i feltet, og så er der i tillæg forskel på om mediet perspektiveres ud fra produktion eller konsumtion. Det giver os anledning til en anden problematiseringsform fremvisende *fire* strategier.

På sin vis kan man sige, at *videndeling* er den ældste form for spredning af viden, hvor en praksis eller et vidensforhold imiteres i form af en dagligdagens 'learning by doing'; det er dog ikke helt det, der siges til nu om stunder. Kategorien er blevet til efter og i baglyset fra det klassiske uddannelsessystems forståelse af vidensdissemination som *vidensdeling*. Det afgørende er, at viden

Af Lars-Henrik Schmidt 2007

faktisk findes; den er opnået gennem forskning, og andre kan modtage den. Derfor er udtrykket forskningsbaseret uddannelse og forskningstilknyttet udviklingsarbejde så genkendelige her. Man kan forstå formidlingen som udredning. Det afgørende er ejeformen, idet der deles ud af en unik viden, nogen besidder.

Til forskel herfra kan *videndeling* så tænkes provokerende hierarkisk – først som aktionsforskning, så som udviklingsarbejde og praksisforskning, for siden at blive omtalt som modus 2. Til forskel fra den traditionelle forskning bundet til centers of excellence, peer-reviews og rangorden reguleres videnproduktionen af brugerne og deres clearinghouses, der anbefaler eksemplariske projekter.

Videre kan dissemination være rettet til modtagere, som forbruger viden. Der skal være nogen, der vil konsumere viden, den skal være efterspurgt for at blive udbudt, den skal kort sagt være til nogen nytte og løse konkrete problemer. Spredningen opfattes som en *videnapplicering*. Her finder man forskerparke og learning labs, hvor der samarbejdes, men egentlig ikke deles.

Imidlertid savner vi nu en benævnelse for en fjerde strategi, som tænker den konsumtive deltagelse – altså for fertiliseringen af viden, for frugtbargørelse, som ikke er det samme som nyttiggørelse, for en 'creativ' omsætning og ikke en innovativ afsætning – da viden avler viden, og den formerer sig ved deling. Interferensen og epidemien er i dag mere passende metaforer: *Smitten*. Mens vi venter på en læringsteoretisk genopdagelse af 'den spontane genese' og 'miasmeteori', må vi slå os til tåls med *generøsiteten* forstået som ædelmodig, højsindet tankegang, der lægger afstand til al smålig nøjeregnen, som med sin ophøjede tankegang ved gavmildhed og gæstfrihed ikke kender til smålig økonomisk beregning, men rundhåndet giver rigeligt til andre. Hvad kan jeg gøre godt for dig for at gøre det bedre for mig? Hvad skal jeg lære dig for at blive en bedre lærer? Se, det må vi vel måle, men hvad er den bedste måling, når man kun kan måle det, vi har målt? ■

”Den scientistiske form for viden har udviklet sig til en meget dominerende modus, der i høj grad har trængt de andre vidensformer i baggrunden.” Professor Dietrich Benner i artiklen ’Vidensformernes kamp’.

LÆS MERE S. 6-8

06 VIDENSFORMERNES **KAMP**

Hvilken viden er bedst? Den tyske **professor Dietrich Benner** fra Humboldt Universitet mener, at viden kan deles i seks former, der alle har deres berettigelse. Han beklager, at de økonomisk-tekniske vidensformer i stigende grad dominerer.

09 MANGE LÆRERE I **KLASSEVÆRELSET**

Viden er ikke længere en **ensrettet vej** fra lærer til elev. I dag er læreren nemlig ikke altid den, der ved bedst. I fremtiden skal lærere drage nytte af elevernes viden, fortæller **professor Birgitte Holm Sørensen**, der forsker i pædagogisk videnledelse.

12 COPY**WRONG**

Stadig flere **universitetsstuderende** lader sig friste af den eksplosive mængde af viden på nettet og **kopierer andres værker**. Skandinavien er først nu ved at vågne op til den voksende plagiering, fortæller **Jude Carroll** fra Oxford Brookes University.

16 VIDEN ER VIGTIGERE END **MAVEFORNEMMELSER**

Vi lever i et **vidensamfund** og i et **demokratisk samfund**, men det er ikke godt nok. Ifølge **lektor Anne-Marie Eggert Olsen** ville livet være mindre bekymrende, hvis deltagerdemokratiet fyldte mindre og fornuftsbaseret politik mere.

20 **KOMMENTAR:** DEBATSPIL FÅR ELEVER I TALE

Debatspil **udfordrer** undervisningens **hierarkiske samtalenormer** ved at aktivere en bred vifte af elevtyper og sætte faglige problemstillinger i spil, skriver **Thorkild Hanghøj** og **Christian Engel Brud** i kommentaren.

22 **ULIGHEDEN** BEGYNDER I DAGINSTITUTIONEN

Selv om velfærdssamfundet kæmper for at få alle med, vokser risikoen for at **børn bliver hægtet af allerede i daginstitutionen**. Et stort forskningsprojekt på DPU tager fat på den nedarvede sociale ulighed. Interview med **Bente Jensen**.

28 VEJLEDNING PÅ GULVET

En forskergruppe har fået en **EU-pris for et projekt**, hvor erhvervsvejledning til kortuddannede er flyttet ud på arbejdspladserne. **Peter Plant fra DPU** er blandt de forskere, der forsøger at bruge erhvervsvejledning til at gøre målet om livslang læring for alle til virkelighed.

25 PÆDAGOGIKKEN OG DEN **GRÅ** MASSE

Pædagogisk neurovidenskab vil slå bro mellem pædagogik og hjerneforskning. Men hvad kan pædagogiske praktikere **egentlig** bruge hjernescanninger til? **Neurobiolog Theresa Schilhab** beretter fra forskningens grænseland.

ASTERISK NR. 35, JUNI-JULI 2007

REDAKTØRER

Lars-Henrik Schmidt (ansv.),
Camilla Mehlsen, Claus Holm

REDAKTIONSKOMITÉ

Martin Bayer, Lars Geer Hammershøj, Henrik Nitschke,
Tine Fristrup, Eva Gulløv, Søren Langager,
Jesper Nissen og Anders Lindskov

KORREKTUR

Kirsten Kovacs

REDAKTIONENS ADR.

Danmarks Pædagogiske Universitet, Rektoratet
Tuborgvej 164, 2400 København NV

KONTAKT TIL REDAKTIONEN

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 88 88 90 59

ABONNEMENT

Abonnement er gratis og kan bestilles på
www.dpu.dk/asterisk

DESIGN

1508 A/S

FORSIDE

Scanpix

TRYK

Scanprint A/S

ISSN NR.

1601-5754

OPLAG

16.000

KANDIDATUDDANNELSE PÅ DPU
- TAG EN UDDANNELSE DU KAN BRUGE

Der er ansøgningsfrist den 2. juli - Læs mere på www.dpu.dk/kandidat

Foto: iStockphoto

HOLD ØJE MED BØRNEBOGEN

Den nye bog 'Tal om børnebogen i Danmark' fra Center for Børnelitteratur viser et svagt fald i antallet af børnebøger i Danmark. Bogens forfatter, ph.d.-stipendiat Line Beck Rasmussen, mener derfor, at det er vigtigt at være opmærksom på børnebogen. "Bibliotekerne, der har fungeret som sikkerhedsnet under børnebogen, er udsat for kraftige nedskæringer og omstruktureringer. Det er derfor vigtigt at holde øje med, hvilken betydning de mange forandringer får for børnebogen".

→ Læs mere på www.cfb.dk

DESIGN ER MERE END FORM OG FUNKTION

Fremtidens designere er ikke tilfredse med at designe din mobiltelefon, din bil eller din stol. De interesserer sig også for, hvilke produkter du har brug for. En ny ph.d.-afhandling fra Danmarks Pædagogiske Universitet analyserer fremtidens strategiske designbureauer. "Danmark skal leve af vidensudvikling, innovation og den gode idé. Men hvis det skal lykkes, skal vi tænke design som mere end form og funktion," siger Silje Kamille Friis, der har skrevet afhandlingen 'Conscious Design Practice as a Strategic Tool' i et erhvervsph.d.-samarbejde mellem e-Types og Learning Lab Denmark, DPU.Hf

DPU-FORSKERE I MEDIERÅDET FOR BØRN OG UNGE

Professor Birgitte Holm Sørensen tiltrådte 1. maj som ny formand for Medierådet for Børn og Unge. Samme dag tiltrådte adjunkt Niels Ulrik Sørensen fra Learning Lab Denmark på DPU som en af rådets forskningsrepræsentanter. Medierådets primære opgave er at vurdere og klassificere film og videoer for at beskytte børn og unge. Alle film, der vises i biografen, bliver solgt, udlejet eller udlånt til børn, skal være godkendt af rådet.

→ Læs interview med Birgitte Holm Sørensen om videndeling i skolen s.9

NYESTE VIDEN OM UDDANNELSE PÅ NETTET

Ny database gør det muligt at finde den nyeste og bedste viden om undervisning og uddannelse. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning står bag det nye tilbud, som både lærere, pædagoger, studerende, politikere og forskere kan drage nytte af. I den nye Evidensbase kan man blandt andet finde svar på spørgsmål om, hvad der er effektiv matematikpædagogik, og hvilke strategier der er gode til at fremme sundhed blandt børn. Evidensbasen er udarbejdet af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

→ Se basen på: www.dpu.dk/clearinghouse

STYRKET UDDANNELSE I INNOVATIONSLEDELSE

Innovationsuddannelsen LAICS på DPU har fået en ny international samarbejdspartner, og tilbyder nu en uddannelse, der kombinerer ledelse, kreativitet og teknologi fra tre af Skandinaviens mest nyskabende universiteter. I den øgede globale konkurrence skal Danmark leve af innovation. Med inddragelsen af den Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm kan LAICS (Leadership and Innovation in Complex Systems) i endnu højere grad være med til at imødekomme globaliseringens innovationskrav.

→ Læs mere på: www.dpu.dk/laics

Foto: iStockphoto

MOBBEHISTORIER EFTERLYSES

Forskerne bag Danmarks Pædagogiske Universitets store mobbeforskningsprojekt eXbus vil gerne høre om dine erfaringer med mobning. Mange voksne har oplevet at blive forfulgt, ignoreret eller holdt udenfor af deres klassekammerater i skolen. eXbus – Exploring Bullying in Schools forsker i hvordan mobning og mobbekulturer opstår. Skriv til eXbus, hvis du vil dele dine erfaringer. Nogle af de indsendte historier vil blive bragt på eXbus-projektets hjemmeside.

→ Læs mere her: www.exbus.dk

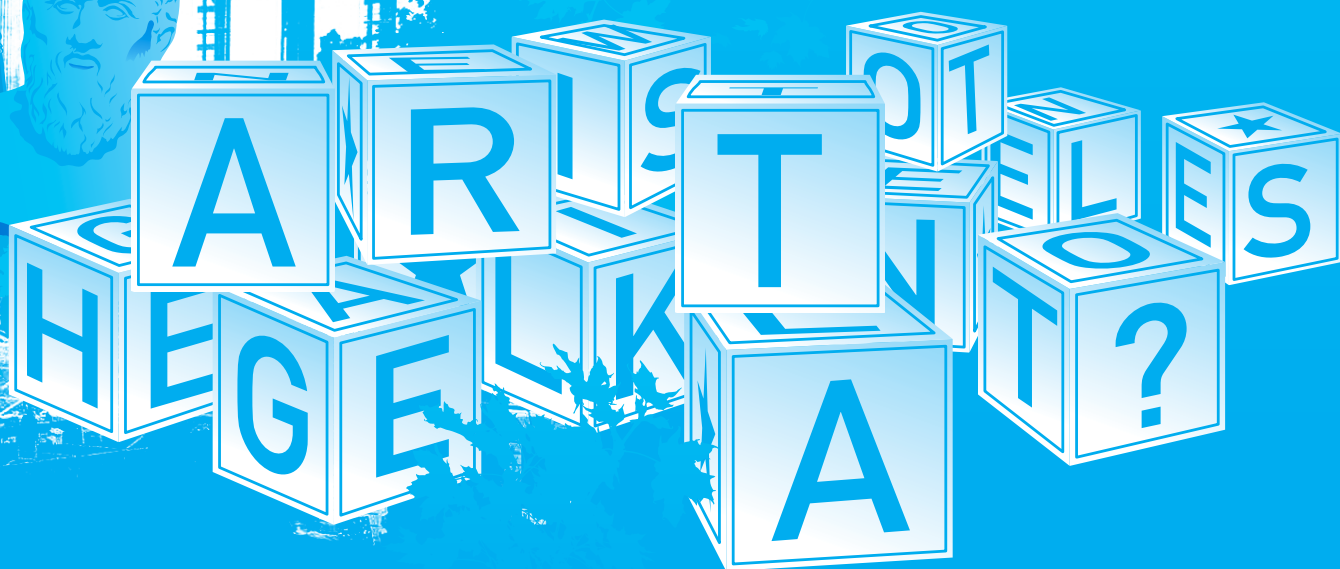
HAR DU LÆST DE SENESTE NYHEDER?

Abonnér på nyheder fra Danmarks Pædagogiske Universitet og bliv opdateret med nyt fra den pædagogiske verden.

→ Tilmeld dig på: www.dpu.dk/nyhedsmail

VIDENS- FORMERNES KAMP

Hvilken viden er bedst – videnskabelig viden, anvendt viden eller noget helt tredje? **Den tyske professor Dietrich Benner fra Humboldt Universitet** mener, at viden kan deles i seks former, der alle har sin berettigelse. Han beklager, at de økonomisk-tekniske vidensformer i stigende grad dominerer – for eksempel når der bliver diskuteret torsk kvoter.

* Jeg træder ind i professor Dietrich Benners kontor i Geschwister Scholl Strasse og hilser ærbødigt på alle de tyske tænkere, der ser ned på mig fra væggen. Humboldt virker, som om han gemmer sig bag sine små skuldre, mens Schleiermacher bestemt ikke er til at spøge med. Kant ser som sædvanlig kategorisk mod højre, og Fichte leder efter sig selv i kameralinsen. Hegels oppustede ansigt har altid gjort mig lidt utryk, så jeg vender blikket mod kontorets reoler, som er bestykket med ikke mindre imponerede læderindbindinger af disse menneskers samlede skrifter. Og der er intet støv på dem.

Jeg er tydeligvis landet hos en forvalter af den tyske ånd og tradition, her på Humboldt Universitetets Institut for Pædagogik. Ud af vinduet kan man se det smukke nyrestaurerede Bodemuseum på museumsøen. Lige ved siden af ligger Pergamonmuseet, over for hvilket Hegels barndomshjem engang lå, inden det blev bombet under 2. verdenskrig. I et svagt anfald af anakronistisk ubehag sætter jeg mig ned og læser i en tilfældig bog.

Lidt forsinket træder professor Benner ind på kontoret og hilser velkommen. Han fortæller, han har overværet en nyudviklet testmetode, som skal teste elever i andre og "mere rige" vidensformer end dem, PISA-undersøgelserne har for vane at teste elever i. Egentlig havde jeg planlagt at tale med professoren om Wilhelm von Humboldt og hans rolle i opbygningen af det moderne tyske universitet og Humboldts rolle som repræsentant for den måde, man legitimerer viden på. Humboldt var i høj grad initiativtager til det nye universitet i Berlin, der blev grundlagt i 1810 og fik status som det første universitet i moderne forstand. For Humboldt var studier en søgen efter ny erkendelse, og forskning var først og fremmest en dannelsesaktivitet. Universitetets rolle var derfor også at skabe dannelse. Der er ingen tvivl om, at det humboldtske universitet har haft stor betydning for udviklingen af universiteter i resten af Europa. Men hvor står den humboldtske viden i dag?

Dietrich Benner tager hurtigt ordet og fortæller om nødvendigheden af at kunne skelne mellem tingene for også at kunne placere Humboldt i historien.

"Jeg kan ikke foretage et interview med en person, som ikke kender til de forskellige vidensformer, der er på spil," siger han og fortsætter med at forklare, at man må skelne mellem seks forskellige vidensformer for at kunne foretage en fornuftig samtale om det foreliggende emne

DE SEKS VIDENSFORMER

"Den første vidensform, som jeg vil kalde en livsverdensforståelse, hører direkte til det levede liv og er bundet til erfaringsverdenen og til kroppen. Aristoteles formulerede denne vidensform i en teleologisk kontekst, men i dag ville vi nok snarere betragte den Husserlsk som en umiddelbar fænomenologi, der tager alt det oplevede som udgangspunkt for at danne sig en mening om verdenen," siger Dietrich Benner.

"Den anden vidensform er den scientistiske, som man finder udviklet hos Galilei og Newton, og som udtrykker den typiske forståelse af, hvad videnskabelig viden er i dag. Den tredje vidensform er den historisk rekonstruerende, der i en

"Universitetet skulle være stedet, hvor mennesker lærer at udforske det ukendte og i processen blive hele og frie mennesker."

hermeneutisk tradition søger viden i den eksisterende korpus af tekster og viden."

Den fjerde form for viden kalder Dietrich Benner for den ideologikritiske, der undersøger strukturen af ideer og fordomme, som ligger til grund for eksisterende sociale strukturer. Karl Marx og Frankfurterskolen er væsentlige repræsentanter for denne tradition. Den femte, kaldet den forudsætningskritiske, undersøger ifølge Benner betingelser for – og begrænsninger af – viden i stil med Humes og Kants filosofiske programmer. Den sjette og sidste vidensform er den anvendelsesorienterede vidensform, som evaluerer viden via dens funktioner og brugsområder.

"Den scientistiske form for viden har udviklet sig til en meget dominerende modus, der i høj grad har trængt de andre former i baggrunden. Som eksempel kunne man tage vores forståelse af farverne. De kan beskrives på forskellig måde ud fra alle seks vidensformer, deres betydning og anvendelse. Livsverdensforståelsen af farverne er meget anderledes end den Newtonske forståelse af dem som frekvenser i et optisk spektrum. Farver i livsverdenen kan have dybde, være komplementære i deres skyggevirksomhed og kan blandes. I en subjektiv forstand er summen af alle farver heller ikke hvid, og deres samspil burde snarere forstås, sådan som Goethe gjorde det."

LEGITIM VIDEN

Spørgsmålet er imidlertid, om der ikke altid skal formuleres en begrundelse for den status, som viden har. I middelalderen forsøgte man for eksempel at legitimere viden ud fra en transcendent orden. Man spurgte hele tiden "hvad beviser dit bevis" og "hvem bestemmer, hvad et bevis er", hvilket igen førte til et postulat om et nødvendigt guddommeligt princip. I renæssancen og senere i industrialiseringen begyndte man at placere begrundelserne for vidensarbejdet i universalismer som 'folkets emancipation' eller 'fremskridtet'.

Er det kun de seks former, som er legitime udtryk for viden?

"Transcendentale legitimeringer af viden fandtes heller ikke i det gamle Grækenland," mener Benner. "En moderne differentiering af viden i forskellige domæner modarbejder ethvert forsøg på at formulere en enkel slutbegrundelse for, hvorfor viden har den status, som den har. Ideen om plurale vidensformer tillader ingen fundamentalisme, fordi den er anti-hierarkisk formuleret og forudsætter, at man accepterer mangfoldige perspektiver og former for kritik. Selvfølgelig peger de forskellige tilgange til viden på forskellige funktioner, de kan udføre, men det er ikke sådan, at de kun legitimeres på baggrund af disse. Man kan ikke påstå, at religionens funktion kun er at trøste, lige så lidt som man kan påstå, at biologi kun handler om selektion. En moderne legitimering kan kun søges i pluraliteten i formerne af kritik." →

FORSKELLIG VIDEN OM TORSKEKVOTER

Hvad nu hvis der dannes en masse offentligheder, hvor man kun snakker med dem, som man er enige med i forvejen?

”Ja, så må man iscenesætte nye offentligheder, hvor sådanne spørgsmål debatteres. Som et eksempel kunne man tage et akut socialt dilemma om overfiskning af torsk i Nordsøen. Der eksisterer lige nu ingen konsensus om, hvem der har en legitim ret til at sidde med ved bordet, når der skal forhandles om torskekvoter. Ja, der eksisterer ikke engang enighed om, om man overhovedet kan forhandle om torskekvoter, fordi bestanden er så udpint, at videnskabsfolk anbefaler et komplet stop for fangst i flere år. Fiskerne har primært en livsverdensforståelse af deres omgang med torsk og argumenterer for, at der jo er masser af torsk i Nordsøen uden at indrømme (eller se), at det også er blevet nemmere at finde torskeben med deres nye teknologi.”

”Videnskabsfolk argumenterer udelukkende scientistisk og viser grafer, hvor torskebestanden står ved randen af et sammenbrud, uden at indrømme at deres beregningsmetoder er mangelfulde og fyldt med iboende usikkerheder. Politikerne argumenterer anvendelsesorienteret om arbejdspladser og økonomiske konsekvenser uden at indrømme, at de også tænker på det næste valg.”

”Religion er på vej væk, men vi mennesker er i stort omfang afhængige af tanken om noget absolut.”

”Ngo'en argumenterer gerne ideologikritisk om magtstrukturer og skjulte dagsordener uden altid at indrømme, at der kan opstå reelle konflikter, uden at det nødvendigvis skyldes ondskabsfulde hensigter. Hver fraktion stiller spørgsmålstegn ved de andre fraktioners legitimitet på grund af deres mangelfulde perspektiv og nægter dem retten til at have en stemme i sagen. En løsning kan kun findes igennem en accept af, at alle seks vidensformer repræsenteres i en fælles offentlighed, hvor man forsøger at tale sig til rette uden andre regler end dem, man bliver enige om.”

AT UDFORSKE DET UKENDTE

Hvad med Wilhelm von Humboldt? I hvor høj grad kunne han – som jo var indsat som Bildungsminister – bruge denne uddifferentiering af vidensformer?

”Han kendte i hvert fald til livsverdensforståelsen, såvel som til den scientistiske og den forudsætningskritiske. For Humboldt gjaldt det især om at formulere modeller for en moderne videnskab, hvor legitimeringen, det vil sige dens påstand om at repræsentere sandhed, er iboende i videnskabsspillet egne regler og etableres som fælles holdepunkt via en frivillig anerkendelse af reglerne og deltagelse i spillet. Denne ide om ’viden for dens egen skyld’ var parret med Bildungs-begrebet, som er tæt knyttet til ideen om en offentlighed og defineret som en mangfoldig, fri og livlig vekselvirkning mellem mennesker.”

Var der i ordet Bildung ikke også indeholdt et stærkt nationalt formål om at ”træne nationen spirituelt og moralsk”, som Humboldt skrev? I Tyskland er et menneske ligesom i Danmark trods alt primært defineret som statsborger – og ikke bare som borger.

”For Humboldt var adskillelsen ikke mellem borger og statsborger, men mellem borger og menneske. Universitetet havde ingen forbindelse med staten andet end visse formaliteter for udnævnelsen af professorer. Universitetet skulle være stedet, hvor mennesker lærer at udforske det ukendte og i processen blive hele og frie mennesker, som kan danne deres egen mening og diskutere den i en offentlighed.”

MAGT, KUNST OG VIDEN

Hvordan kan det være, at den universitære Bildung i så høj grad blev forstået som Forschung og Wissen og som evnen til meningsudveksling i seminariet, hvorimod kunsten ikke fik samme status? Humboldt var jo trods alt ven med Schiller, som satte kunsten højere end alt andet.

”Min formodning er, at Humboldt betragtede kunsten som ikke metodiserbar inden for en universitær ramme. Til gengæld grundlagde Humboldt jo også museet. Humboldt troede på en tredeling af vidensområder i form af Statsslottet af Hohenzollern, som i dag er genoprejt i form af en papfacade på den anden side af Unter den Linden, Det Nye Museum, der ligger lige ved siden af Domkirken over for Statsslottet, og så Humboldt Universitetet lige ved siden af. Denne tredeling af magt, kunst og viden er blevet kopieret i mange lande, og den dag i dag har universiteter generelt ikke nogen kunstneruddannelser, dertil har vi kunsthøjskolerne.”

Hvis De kunne bestemme, hvordan ville et neo-humboldtisk universitet se ud i dag?

”Jeg mener, at fundamentet burde være differentiering af viden i de seks domæner, som jeg har beskrevet, og man burde fokusere mere på de tværvideenskabelige anvendelser,” siger Dietrich Benner. I samme åndedrag beklager han, at vores nuværende samfund tenderer mod en stigende dominans af de økonomisk-tekniske vidensformer, som sætter rationelle og funktionelle argumenter højere end de mere bløde og traditionelle værdier.

”Religion er på vej væk,” mener han, ”men vi mennesker er i stort omfang afhængige af tanken om noget absolut, og det må man ikke undervurdere. Afskaffelsen af det absolutte kan hverken erstattes af politiske, emancipatoriske eller etiske værdier. I det nye århundrede står vi derfor over for den opgave at genfinde traditionen, og hvis vi ikke kan det, må vi opbygge en kunstig tradition, som kan erstatte det, som blev afbrudt.”

Vi når desværre ikke ind på, hvordan en sådan kunstig tradition burde se ud, men på vej ud af Humboldt Universitetets lange gange bliver jeg enig med mig selv om, at det nok er en restaurering af de åndelige traditioner, han har i tankerne, ikke blot som en overfladisk fernis af gamle bygninger, men i en anerkendelse af gamle værdier. Det kan godt være, at Museumsøen, Humboldt Universitetet og Statsslottet i disse dage bliver gængs i deres gamle pragt, men Hegels barndomshjem er jo nok forsvundet for altid. ■

Af Robin Engelhardt

Asterisk@dpu.dk

Mange lærere i klasseværelset

Foto: Scanpix

Viden er ikke længere en ensrettet vej fra lærer til elev. **I dag er læreren nemlig ikke altid den, der ved bedst.** I fremtiden skal lærere drage nytte af elevernes viden og kunne orkestrere deling af viden eleverne imellem, fortæller **professor Birgitte Holm Sørensen**, der forsker i pædagogisk videnledelse.

* Da to 8. klasser på Tjørnegårdsskolen i Gentofte forleden skulle lære at arbejde med Excel Regneark, blev de sat sammen foran en computer i par bestående af en fra hver klasse. Den ene i parret var bedre til at bruge regneark end den anden og havde til opgave at lære fra sig.

"Aldrig har eleverne arbejdet så effektivt og aldrig har der været så meget ro i mine timer med 45 elever i klassen. Det var hyggeligt, og jeg havde overskud til at gå rundt og diskutere matematiske metoder og geniale opstillinger med de fleste. Årsagen til denne succes er, at eleverne ikke kender hinanden godt nok til at sidde og fjolle, men i stedet er de høflige og skal vise sig lidt over for hinanden", fortæller Mette Lai Albrechtsen, der er lærer på Tjørnegårdsskolen.

Det lyder måske som en enkelt lærers held med at få det bedste ud af undervisningen, men er det ikke. Faktisk er Mette Lai Albrechtsens oplevelse med at parre en regnearkskyndig elev med en mindre kyndig blot en ud af adskillige metoder til at lave pædagogisk videndeling. Termen er ganske ny og skabt

af blandt andre professor Birgitte Holm Sørensen fra Institut for Pædagogisk Antropologi på Danmarks Pædagogiske Universitet.

"I det moderne skolesystem er læreren mere at se som en leder af viden end som en underviser."

"Pædagogisk videnledelse vil sige, at underviseren udvikler strategier til organisering af videndeling og skaber en kultur for videndeling i den pædagogiske kontekst, man er i, hvad enten det er en børne-, ungdoms- eller voksenuddannelse," forklarer Birgitte Holm Sørensen, der i øjeblikket forsker i emnet.

Forskningsprojektet er blevet til som en del af Gentofte Kommunes SKUB-projekt (Skoleudviklings- og udbygningsprojekt). Da kommunens skoler og fritidsordninger skulle udbygges og ombygges, blev også pædagogik og nye samarbejdsformer indarbejdet i planerne og udvalgsarbejdet. Birgitte Holm Sørensen blev koblet på SKUB i 2003 for primært at se på, →

hvordan man arbejder med it i undervisningen, og har i den sammenhæng anlagt forskellige perspektiver.

”Jeg har set på lærerrollerne, elevrollerne, faglighed, hvilken betydning har rummet og så videre. I forhold til lærerrollen så vi, at den var kraftigt under ændring, fordi man på skolerne i Gentofte Kommune arbejder i et skolesystem med åbne rum, hvor børnene går på tværs af alder,” fortæller Birgitte Holm Sørensen.

LÆRERE BLIVER VIDENLEDERE

På skolerne går tre årgange sammen og har et såkaldt hjemmeområde, hvor klasserne har hjemsted. Desuden er der fællesområde og andre rum til grupper eller stillelæsning. Børnene er meget i fællesrummet, og der møder de hinanden på tværs af alder.

”Det betyder, at videndeling i det skolesystem spiller en meget stor rolle. Lærers rolle har ændret sig fra den traditio-

”Det giver nogle nye didaktiske perspektiver at drage nytte af den viden og de kompetencer, børn har.”

nelle lærer, der er sammen med sin klasse og styrer den, til en ny situation, hvor der arbejdes meget med projekter, og hvor læreren har mange forskellige roller,” forklarer Birgitte Holm Sørensen.

I det moderne skolesystem er læreren altså mere at se som en leder af viden end som en underviser. Især når det gælder undervisning i it, er mange elever meget kompetente og har en stor viden om enkelte programmer, som læreren ikke nødvendigvis har. Både læreren og andre elever kan trække på disse kompetente elever, såfremt deres kompetencer bliver sat i spil. Men for at gøre det systematisk må læreren udvikle strategier for, hvordan man organiserer videndeling, fortæller Birgitte Holm Sørensen.

Helt grundlæggende er det, at man synliggør de enkelte børns kompetencer ved for eksempel at skrive op på en stor fælles opslagstavle, hvad de er gode til. Det kan være, at Mads er en haj til fotoredigeringsprogrammet Photoshop, mens Mathilde har fuldstændig styr på, hvordan man laver en PowerPoint. Det er også en mulighed at gøre nogle elever til såkaldte ressourceelever ved at give dem kurser i et bestemt værktøj.

Et andet eksempel på en strategi for pædagogisk videnledelse er, at læreren sidder med en gruppe elever, som hjælpes og følges tæt i et forløb, hvor de for eksempel lærer at bruge digitale kameraer. Dernæst går hvert medlem af gruppen ud og danner en ny gruppe, hvor de så bliver frontfigur og hjælper de andre i gang. Mangler man teknisk udstyr, kan en tredje strategi være at lave en stafetmodel, hvor både udstyr og viden bliver overleveret fra gruppe til gruppe.

”Vi har udviklet en række modeller for, hvordan man kan organisere det. Da vi begyndte, handlede det om it, men nu er der

også lærere, som er begyndt at bruge pædagogisk videnledelse i dansk eller matematik,” fortæller Birgitte Holm Sørensen.

KULTUR FOR VIDENDELING

Strategier alene er dog ikke nok til, at pædagogisk videnledelse bliver en succes. Det er en forudsætning, at der skabes en kultur for videndeling. Det kræver, at læreren roser børn, som er gode til at dele viden med andre, og i det hele taget sætter fokus på, at viden ikke er noget, man holder for sig selv.

”Det er en ny dimension i forhold til didaktikken og pædagogikken, for det er også en pædagogisk grundholdning at acceptere, at børnene kan noget, som de kan bringe ind i klasserummet, og at de på nogle punkter kan og ved mere end læreren. Det giver nogle nye didaktiske perspektiver at drage nytte af den viden og de kompetencer, børn har. I stedet for et traditionelt hierarki opstår der også horisontale relationer, hvor læreren veksler mellem at styre og lede og så at stille sig lige med eleverne. Nogle gange er det en fælles læreproces,” forklarer Birgitte Holm Sørensen.

Når videndelingen er vellykket, oplever mange lærere også, at det er meget motiverende for eleverne at lære fra sig. ”Når man skal undervise andre i noget, skal man kunne det godt. Og det er i den videregivelse, hvor der også bliver stillet spørgsmål,

LÆRERENS MANGE KASKETTER

Videndeling spiller en stadig større rolle i skolesystemet, for det er ikke altid, at læreren ved mere end eleverne, især ikke når det drejer sig om nye medier. Ifølge professor Birgitte Holm Sørensen har lærerens rolle ændret sig markant fra den traditionelle lærer, der er sammen med sin klasse og styrer den. Her er nogle af lærerens mange kasketter i det moderne skolesystem:

- Oplægsholder – faglig formidler
- Instruktør – forklaring og formidling af faglige emner og problemstillinger
- Konsulent – særlig ekspertise i forskellige faglige og organisatoriske sammenhænge
- Vejleder – konstruktiv og kritisk sparringspartner
- Facilitator – muliggøre læring
- Coach – åbne for potentialer
- Vidensressource – fagligt overblik og viden
- Animator – ansøre til at komme dybere og ’gøre bedre’
- Moderator – regler for deltagelse
- Opdrager – regler for samvær
- Medlærer – lærer med og af eleverne
- Videnleder – organiserer og skaber kultur for videndeling

Kilde: Birgitte Holm Sørensen 2007

INDUSTRISAMFUNDETS UNDERVISNINGS- OG LÆRINGS-PARADIGME

Læreren som instruktør og vidensressource

Lærerstyrede læreprocesser

Time- og skemaorganiserede læreprocesser

Primært spørgsmål/svar og opgave-baseret læring

Svar og rigtige resultater

Individuelle læreprocesser

Klasserum-fokuseret

Bogen som redskab for læring

Statistiske mediepræsentationer

Klasserum-baseret kommunikation

VIDENSAMFUNDETS UNDERVISNINGS- OG LÆRINGS-PARADIGME

Læreren som vejleder, instruktør, konsulent, medlærer mv.

Elev/student-styret læring

Åbne, fleksible læreprocesser

Primært projektbaseret læring

Spørgsmål, undersøgelse og konstruktion

Kollaborative læreprocesser

Gruppe/fællesskabsfokuseret

Medier som redskab for læring

Dynamiske multimedie-interaktioner

Worldwide kommunikation

Kilde: Birgitte Holm Sørensen 2007, inspireret af Trilling & Hood 2001

at man virkelig lærer at bruge det, man kan," fortæller Birgitte Holm Sørensen.

Den erfaring har lærer Mette Lai Albrechtsen også gjort sig. "At lade eleverne være medbestemmende giver en bedre motivation og energi," konstaterer hun og peger også på en anden fordel ved at arbejde pædagogisk med videndeling.

"Som lærer kan man få et bedre overblik over alle sine elever, idet de ikke konstant skal bede om hjælp, hvorefter man risikerer at tabe nogle af dem i forløbet, fordi de skal sidde og vente for længe på hjælpen."

Netop det aspekt mener Birgitte Holm Sørensen også er væsentligt.

"Jeg møder mange lærere, som fortæller, at de oplever en trykthed ved, at eleverne har nogle kompetencer. Det er et meget nyt aspekt i forhold til undervisning og læreprocesser. Det er også et brud med ens lærerprofessionalitet, der er præget af den mere traditionelle ide om, at en lærer skal vide mest i enhver sammenhæng. Det kan man efterhånden ikke mere," mener Birgitte Holm Sørensen.

"Allerede på mellemtrinnet i folkeskolen kan man møde elever, der har en specialviden inden for et område, som de har dyrket. Det kan være børn, der interesserer sig for sten, det kan være børn, der har en viden om et bestemt land, fordi deres interesse er faldet på det og så videre. Det er om at bruge den viden, børnene har. Lærerne fortæller, at man får øjnene op for mange andre ting, som børnene kan på det faglige felt, og at man også kan drage nytte af det," siger Birgitte Holm Sørensen.

FRIHED OG KRAV

Læreren kan altså bruge den frihed, som opstår, når eleverne kan lære noget af hinanden, til at sikre kvalitet på andre områder

i undervisningen. I stedet for at bruge en stor del af tiden på at svare på spørgsmål fra elever kan man finde tiden til at lave mere koncentreret undervisning med små grupper af elever. Men samtidig stiller det også nye krav til læreren, der skal sikre en kvalitet i fagligheden, også selv om de står med på sidelinjen, når læreprocesserne udspiller sig børnene imellem. Eleverne skal populært sagt ikke lære hinanden forkerte ting.

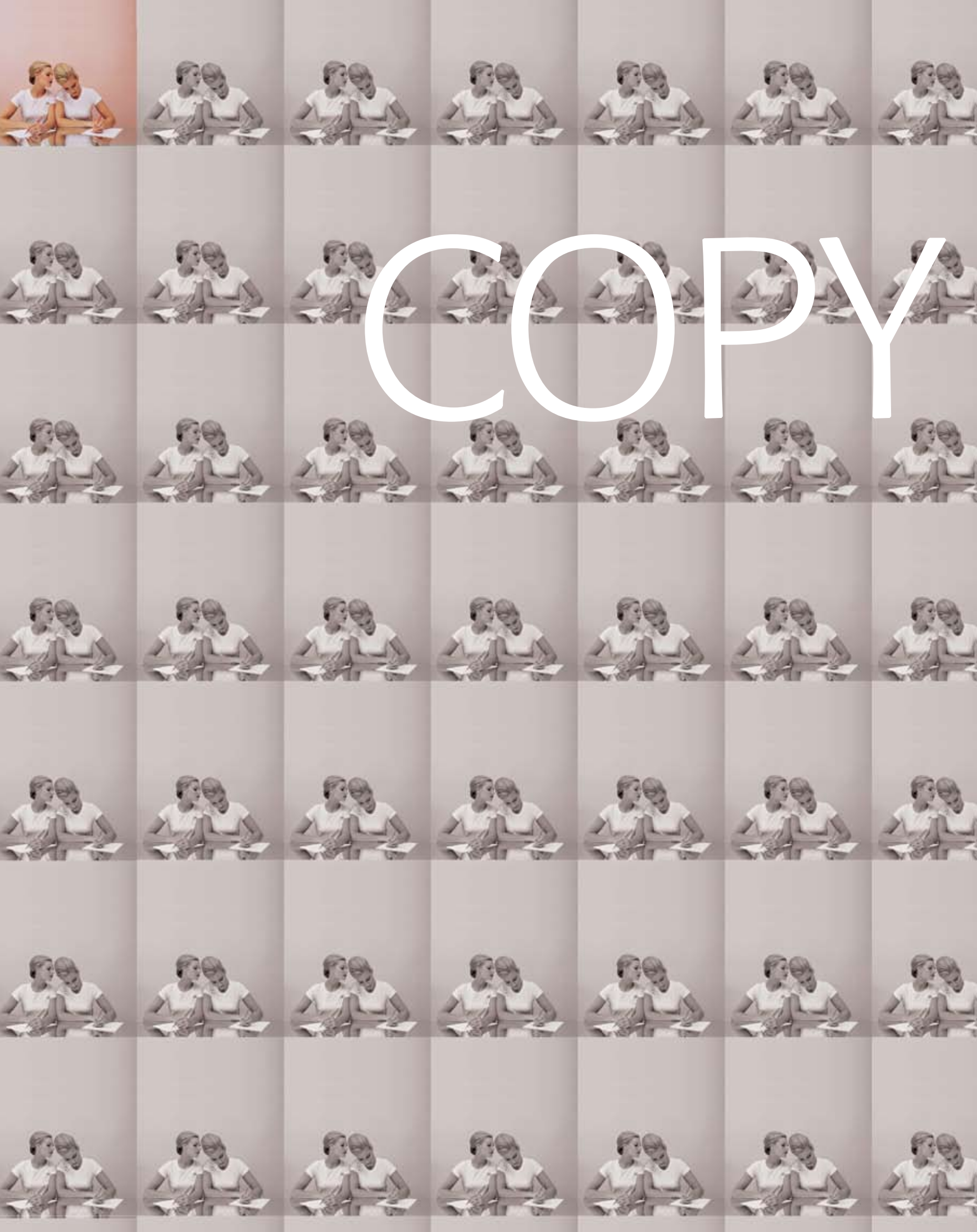
"Derfor ser vi på, hvordan læreren for eksempel kan sikre sig, at den viden, børnene videregiver, også er den rigtige," fortæller Birgitte Holm Sørensen og peger på, at det kræver et overblik hos læreren, der bliver "en meget tydelig leder i en flydende organisation, hvor der er gang i mange sideløbende projekter". ■

Af Maj Juni
Asterisk@dpu.dk

BIRGITTE HOLM SØRENSEN

Professor på Institut for Pædagogisk Sociologi og leder af forskningsprogrammet Medier og IT i læringsperspektiv, Danmarks Pædagogiske Universitet. Nyudnævnt formand for Medierådet for Børn og Unge. Er bl.a. medredaktør af antologien 'Medier og it – læringspotentialer', Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

WWW | www.dpu.dk/om/birgitte

COPY

WRONG

Stadig flere universitetsstuderende lader sig **friste** af den **eksplosive** mængde af viden på internettet og **kopierer** andres værker, når de skriver opgave. Skandinavien er først nu ved at vågne op til den voksende **plagiering**, fortæller **Jude Carroll** fra Oxford Brookes University.

* Jeg hørte forleden en mand i toget beklage sig over, hvor dyrt det er at betale for, at hans søn studerer på universitetet. Han fortalte, at nu er det blevet endnu dyrere, for han må betale £200 for hvert essay, hans søn skulle købe."

Jude Carroll lyder hverken forarget eller overrasket, når hun fortæller om faderen i toget. Hun har beskæftiget sig med plagiering i flere år på Oxford Brookes University i England og ved, hvor udbredt det efterhånden er, at studerende henter inspiration på nettet, skriver af efter medstuderendes opgaver eller ligefrem betaler for at få andre til at skrive deres opgave. Ifølge en undersøgelse foretaget af The Center for Academic Integrity indrømmer knap 80 procent af de universitetsstuderende, at de har snydt mindst én gang.

På Oxford Brookes University oplever Jude Carroll, at et stigende antal studerende er begyndt at købe opgaver, der er skrevet af såkaldte 'ghost writers' hos professionelle firmaer. Oxbridge Essays er et af de online firmaer, som sælger essays og afhandlinger til studerende på bachelor-, kandidat- og ph.d.-niveau fra £80 og opefter. Ifølge hjemmesiden koster en ph.d.-ansøgning, der har kvaliteten "upper class", fylder 25.000 ord og leveres på 15 dage, den nette sum af £10.625 (116.000 kr.).

VOKSENDE MARKED

Oxbridge Essays er to år gammelt og dermed et af de ældre af slagsen. Som Jude Carroll siger: "For tre år siden var der stort set ingen af disse firmaer i Storbritannien. Nu er det en voksende industri på £200 millioner om året (2,19 milliarder kr.)."

Det er vanskeligt at vurdere, hvor udbredt plagiering er i Skandinavien, da de officielle tal formentlig ikke stemmer overens med virkeligheden, for det er ofte svært at slå ned på problemet. "I Sverige kræver det for eksempel en retssag at blive straffet for plagiering, og det kan tage år at få afgjort sagen. Det vil de fleste gerne undgå. Derfor er det officielle tal for plagiering misvisende lille her," siger Jude Carroll.

Men en ting er sikkert: Plagiering er et voksende problem i Skandinavien, og det er universiteterne ved at indse. "Skandinavien er nu ved at få øjnene op for problemet. Norge, →

"De studerende, der kæmper mest, er også dem, som er tilbøjelige til at benytte sig af plagiering."

Sverige og Danmark bekymrer sig over, hvordan de skal tackle situationen," siger Jude Carroll.

"Da vi fik Google, fik vi samtidig også brug for andre typer opgaver til de studerende."

EKSPLOSION AF VIDEN

Ifølge Jude Carroll er der tre væsentlige grunde til, at flere skandinaviske universiteter i dag oplever problemer med plagiering:

For det første kommer der stadig flere internationale studerende til Skandinavien, og de medbringer en anden kultur og holdning til det at studere og skrive opgave – og plagiere.

For det andet er mængden af tilgængelig viden på nettet eksploderet. Der findes en masse viden på engelsk, og eftersom skandinaverne generelt har et højt engelskniveau, har de også adgang til denne viden.

For det tredje lukker universiteterne studerende ind med meget forskellige baggrunde og uddannelsesniveauer, for der er gradvist sket en demokratisering af videregående uddannelser. "Man har ikke kun studerende med de kompetencer, man ønsker, de skal have, men en meget bred blanding af studerende," siger Jude Carroll.

Det er også årsagen til, at en stor del af de studerende kan have svært ved at omstille sig til den akademiske kultur. "Hvis man ser på, hvad det er, eleverne lærer i skolen, så handler det i høj grad om at finde det rigtige svar. Men når de kommer til universitetet, er det et helt andet system, hvor der gælder andre regler," siger Jude Carroll. Konsekvensen er, at nogle ikke kan følge med. "De studerende, der kæmper mest, er også dem, som er tilbøjelige til at benytte sig af plagiering. De ser det som en pragmatisk løsning på et problem."

CUT & PASTE

Ifølge Jude Carroll er den mest udbredte form for plagiering 'cut & paste': Studerende finder relevant information på nettet, som de kopierer direkte ind i en opgave uden kildeangivelse. Den næstmest udbredte form er, når studerende forsøger at ændre

tredjedele af alle tilfælde på Oxford Brookes University, hvor man gør meget for at bekæmpe problemet.

Plagiering er endnu ikke en del af de skandinaviske universiteters hverdag. Når det opdages, bliver det typisk til store sager. "I Sverige ser man for eksempel plagiering som 'fusk', altså bevidst snyd, men en stor del af den plagiering, der finder sted, er ikke tilsigtet. De studerende har en helt anden holdning til det at bruge informationer, der ligger spredt på nettet, og de tænker ikke nødvendigvis, at det er snyd, hvis de inddrager tekster fra forskellige sites og gennemskriver dem uden at nævne kilden."

GOOGLE-GENERATIONEN

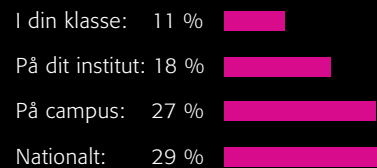
De nye studerende kan kaldes for 'Google-generationen'. De er mestre i at finde informationer, og de ser ikke noget galt i at kopiere dele af andres værker, for de er ikke opmærksomme på ophavsret, copyright og de akademiske retningslinjer for brug af andre forskeres viden. Idéen om copyright er da heller ikke en universel naturlov, men en vestlig opfindelse.

"Det er kulturelt specifikt, at vi har den opfattelse, at vi ejer idéer. Det er jo ikke noget, der er givet. Det er en særlig vestlig tilgang. Grunden til, at plagiering er et stort problem for studerende, handler for mig at se ikke om ejerskab. Det handler

PLAGIERING ER DE ANDRES PROBLEM

Man skulle tro, at undervisere har en ganske god fornemmelse af, hvad plagiering er, og hvor udbredt fænomenet er. En ny undersøgelse af universitetsansattes opfattelser af plagiering viser imidlertid, at der er stor forskel på den reelle plagiering og de universitetsansattes opfattelse af den. Undviserne mener for eksempel, at plagiering er et langt større problem nationalt end på deres institut. En underviser erkender dog, at procentdelen af studerende, der plagerier, "ikke kan vurderes. Jeg forestiller mig, at den er væsentligt højere, end nogen administrator er tryk ved."

"Hvor stor en procentdel af studerende tror du plagerier?"

Kilde: Jean Liddell og Valerie Fong: Faculty Perceptions of Plagiarism, Journal of College and Character, vol. 2, 2007.

"De studerende har en helt anden holdning til det at bruge informationer, der ligger spredt på nettet."

lidt på andres værker, men de besidder ikke den fornødne forståelse til at kunne ændre det korrekt, og de undlader at angive kilden. De to former for plagiering udgør omkring to

OPGAVER ONLINE

Amerikanske og britiske studerende er flittige brugere af opgave-sites som Oxbridge Essays, MarkMyEssays og Degree Essays UK, der sælger færdige opgaver til studerende på videregående uddannelser. Asterisk er ikke orienteret om lignende sider på dansk, men der findes et væld af færdige opgaver online til især ungdomsuddannelser, blandt andet her:

Studienet.dk

Danmarks største opgaveside med skoleopgaver på alle niveauer indsamlet siden 1995.

Studieportalen.dk

Portal til studerende primært på ungdomsuddannelser med over 40.000 aktive brugere og over 10.000 unikke besøgende i eksamensperiode. Kalder sig "den største lektiehjælpshjemmeside for danske elever."

Opgaveportalen

Kræver abonnement, som giver ret til at anvende opgaverne på den skole/institution, hvortil opgaverne er købt.

om, at medmindre du arbejder hårdt, så lærer du ikke. Pointen med at skrive et essay er ikke at få det produceret, men at du får din egen forståelse. Men de studerende har svært ved at forstå, at det, de får point for, er deres læring," siger Jude Carroll.

"Når jeg mener, det er forkert at bruge andre menneskers værker eller idéer, handler det først og fremmest om læring – ikke om copyright. Når de studerende plagierer, lærer de ikke nye færdigheder, de lærer ikke tankegangen, de finder ikke deres egen stemme."

Kulturelle forskelle i opfattelsen af læring forklarer også noget af forskellen i, hvor udbredt plagiering er. I lande som USA og Storbritannien er det dyrt at uddanne sig, og det er afgørende, at man kommer igennem uddannelsen hurtigt. I Danmark og resten af Skandinavien har vi en mere proces-orienteret pædagogik. Det er vanskeligt at forestille sig, at studerende på for eksempel kandidatuddannelsen i didaktik ved Danmarks Pædagogiske Universitet køber færdiglavede opgaver ude i byen. Ifølge studieadministrationen på Danmarks Pædagogiske Universitet har der kun været ni tilfælde af plagiering i de sidste to år. Det er i hvert fald det antal gange, plagiering er blevet opdaget.

VIDEN I BRUG

Hvis man vil plagieringen til livs, kræver det, at man sætter ind på en lang række områder. "Du kan ikke nøjes med én løsning. Komplekse problemer kræver komplekse løsninger." I korte træk mener Jude Carroll, at universiteterne skal lære de studerende at skrive akademisk, underviserne skal stille opgaverne på en anden måde, og uddannelsessystemet skal have politikker, så man kan reagere hurtigt på problemet.

Hvis vi ser på den type opgaver, de studerende bliver stillet, har de ikke fulgt med den teknologiske udvikling. "Vi har ikke ændret opgaverne, så de følger med det faktum, at Google eksisterer. Mange lærere og undervisere stiller fortsat de samme type opgaver som før Google, men da vi fik Google, fik vi samtidig også brug for andre typer opgaver til de studerende."

Konsekvensen af nettets opkomst er, at universiteterne for det første skal presse de studerende til at bruge deres viden i helt specifikke og unikke situationer. "De studerende skal ikke længere vise deres viden. Vi skal stille spørgsmålene, så de er lokale, aktuelle og specifikke. I stedet for at bede de studerende om at analysere et værk af Shakespeare, som det er blevet gjort masser af gange før, kan man for eksempel bede dem om at sammenligne en problemstilling hos Shakespeare med en aktual udvikling eller lokal politisk diskussion."

For det andet skal universiteterne bede de studerende om at gemme deres kladder til opgaverne. Hvis man har mistanke om en plagieringssag, er en kladde – eller en manglende sådan – vigtig dokumentation.

UNIVERSITETETS STAMMER

Da Jude Carroll begyndte at undersøge plagiering i 1999, var der meget lidt forskning på området. Årsagen til, at hun blev optaget af fænomenet, var, at hun indså, at de studerende og universitetets undervisere er som to vidt forskellige stammer med to forskellige regelsæt og to forskellige opfattelser. Den ene stamme forstår ikke den anden.

"Underviserne glemmer, at de studerende ikke er unge medlemmer af deres stamme. Du kan ikke bebrejde dem for at have en anden adfærd og holdning til nettet. Underviserne må lære de studerende at være medlemmer af deres stamme. De må vise dem, hvorfor det betyder noget at lære. Og at det tager tid." Men hvis de studerende forstår, at læringen er målet – det er ikke den gode opgave – er vi nået et langt stykke for at komme plagieringen til livs, mener Jude Carroll. ■

Af Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk

JUDE CARROLL

Vicedirektør for Assessment Standards Knowledge Exchange (ASKe), Centre for Excellence in Teaching and Learning ('Evalueringsscentret for Læring og Undervisning') og underviser på Oxford Brookes University. Har en MA i voksen- og videreuddannelse og er medlem af Higher Education Academy i York. Har blandt andet skrevet 'A Handbook for Deterring Plagiarism in Higher Education.'

”Jeg er stærkt i tvivl, om tendensen til deltagerdemokrati faktisk er en styrke for os.”

Viden er vi maveforne

Vi lever i et videnssamfund og i et demokratisk samfund, men ville livet være mindre bekymrende, hvis deltagerdemokratiet

* Jordan skælver over filosofen Platons grav. Årsagen er, at han ler højt og gennemtrængende nede fra sit dødsrige. I Platons øjne er vi nemlig latterlige, når vi gør alt for mange spørgsmål til genstand for politiske indgreb. Når vi vælger at lovgive om, hvad folk skal have på hovedet, om homoseksualitet og unges opførsel, så vækker vi ikke alene Platons latter, men også en vis uro og bekymring. For det er dumt og ufornuftigt af os at have bragt os i en situation, hvor så meget bliver afhængigt af politik. I stedet skulle vi indskrænke området for politik og uenighed og udvide området for opdragelse og uddannelse, viden og ekspertise. Sådan lyder en Platon-inspireret kritik af det danske samfunds vidensstilstand. Det kunne godt lyde, som om diagnosen lægger op til et meget elitistisk og ekspertstyrede samfund. Asterisk har spurgt lektor og Platon-ekspert Anne-Marie Eggert Olsen om sammenhængen mellem politik og viden med henblik på at skabe bedre betingelser for et ordentligt og stærkt videnssamfund.

VELGØRERE ELLER ULYKKESFUGLE

”Vores aktuelle ulykke er, at der alt for ofte føres politik uden om enhver fornuft. For eksempel udråber den siddende regering ekspertise som et suspekt skalkeskjul for politiske interesser. Og statsministeren begrundet deltagelsen i Irak-krigen med, at hans samvittighed siger ham, at det er rigtigt. Det kan få mig til at blive en kritisk ekspertokrat, der insisterer på, at politik må føres på et oplyst vidensgrundlag og ikke på tilfældige fornemmelser,” siger Anne-Marie Eggert Olsen.

Hermed vender hun den traditionelle bekymring 180 grader. Den kender vi så godt fra en anden filosof – nemlig K.E. Løgstrup – der var bange for, at eksperter gik hen og blev ulykkesfugle, fordi de ikke besindede sig på deres ekspertises begrænsninger. Men i dag ser trusselsbilledet anderledes ud. Måske er faren i højere grad teknokratiets spejlbillede; demokratiets ’dilettantokrati’ – vælt eksperterne, sæt brugerne, amatører og lægmænd ind.

”Vores aktuelle ulykke er, at der alt for ofte føres politik uden om enhver fornuft.”

gtigere end mmelser

det er ikke godt nok. Ifølge **lektor Anne-Marie Eggert Olsen** fyldte mindre og fornufts-baseret politik mere.

Betyder de danske borgeres uddannelse i at være sociale og demokratisk medlevende, at statsinstitutionerne bliver overbebyrdet med deltagelse og interessevaretagelse?

”Ja, jeg er i hvert fald stærkt i tvivl, om tendensen til deltagerdemokrati faktisk er en styrke for os. Platon insisterede på en tæt sammenhæng mellem fornuft og politik, men i dag respekterer vi ikke idéen om, at også politik skal være funderet på uddannelse og fornuft. I stedet går vi hen og bliver emsige og tror, at vi kan og skal mene noget om hvad som helst,” siger Anne Marie Eggert-Olsen.

ELITISME UDEN IDIOTI

Ifølge Anne-Marie Eggert Olsen er det Platons vidensbegreb, der er på spil. Og det er ikke småting. For Platons vidensbegreb er vores – Vestens – dominerende vidensbegreb og har været det siden antikken. Der er tale om et vidensbegreb, der stiller nogle specifikke krav til viden i modsætning til mening. Anne-Marie Eggert Olsen forklarer:

”Ligger du inde med en viden, så ligger du også inde med en sikkerhed. De to ting kan ikke skilles ad. Det giver ingen mening at sige ‘jeg ved noget, men jeg er ikke sikker på det’. Symbiosen mellem viden og sikkerhed gør en vidensændring langt vanskeligere end en meningsændring. Viden er noget, som står fast. Når det er sagt, så er det klart, at vi ved noget på forskellig vis: At 2 plus 2 er 4, at jorden er rund, at der står to øl i køleskabet, at du kan stole på dine børn. Der er altså tale om forskellige typer af viden. Pointen er, at uanset af hvilken grund du ved det, du ved, knytter der sig en idé om sikkerhed til det. Det betyder også, at det er begrænset, hvad vi kan vide noget om, hvis vi vil have fuld sikkerhed for det. Udgangspunktet for Platon er faglig viden, som han kender det fra håndværkeren, som med sikkerhed ved, hvordan han går frem. En gang imellem svigter sikkerheden, og han ved, at en fejl er begået, men han er netop ikke en handyman, der blot mener at vide, hvordan man gør alt muligt.” →

”Statsministeren begrundede delta- gelsen i Irak-krigen med, at hans samvittighed siger ham, at det er rigtigt. Det kan få mig til at blive en kritisk ekspertokrat.”

Lægger denne opfattelse af viden op til elitisme og ekspertstyre?

”Nej ikke i sig selv. For det første er viden altid viden om noget. Det er ikke kun en tilstand i dig, men det er noget, der kan udveksles, sanktioneres og autoriseres mellem mennesker. For eksempel gennem uddannelse og eksaminer. Med det følger også et krav om rationel begrundelse: Du skal kunne give en almen begrundelse for din viden, som jeg i princippet kan forstå og nyde godt af. Det er her, vores afhængighed af vidensautoriteter kommer ind i billedet. Der er en objektiv forskel mellem at vide noget og ikke at vide noget. Det er ikke nødvendigvis finere – og det er også forskelligt, hvad vi ved,” siger Anne-Marie Eggert Olsen.

I demokratiet mener vi, at demokratiet skal varetages af lægmænd, ikke af politiske eksperter. Derimod mente Platon, at der skulle en uddannelse til for at varetage et politisk hverv. Er konsekvensen ikke en elitistisk politikopfattelse?

”Elitisme opstår, nærmest automatisk, når vidensbegrebet indgår i en politisk sammenhæng. Viden er udemokratisk. Platons ideale krav er, at de, der varetager det politiske styre, skal være ’eksperter i det almene’. I det øjeblik vi ønsker en viden om det almene, overskrider vi de begrænsninger, som ligger i den faglige viden. Platon siger, at den gode regent skal være filosof eller lægge sig efter filosofi. Det betyder, at ministre skal mestre almene betragtninger i forhold til, hvad der er bedst for fællesskabet. De skal varetage fællesskabets interesser, ikke særlige eller et lille flertals interesser. Det er her, Platons forestilling bliver grundlæggende antidemokratisk, hvis vi med demokrati mener kompromis mellem interesser eller bestemte procedurer for afstemninger. Her er demokratiet usagligt og egentlig også upolitisk, hvis vi med ’politisk’ forstår det fælles,” fortæller hun.

STATEN SKAL GIVE GOD NATTESØVN

Demokrati er som en smuk, broget klædning, fuld af mange ting. Sådan karakteriserer Platon demokratiet, som han i sin tid anså for at være det mindst ringe system blandt de eksisterende. Men når han skiftede synsvinkel og kastede et blik på det ud fra sit ideal om fornuftens sammensmeltning med politikken, så blev demokratiet pludselig udtryk for den dårligste styreform: langt fra det fælles bedste, fuld af ineffektivitet og store uretfærdigheder.

Ifølge Anne-Marie Eggert Olsen var målet for Platon ikke den retfærdige stat i sig selv, men den lykke, som den retfærdige

magtudøvelse kan bringe staten og det enkelte menneske. I Platons dialog ’Staten’, som foregår i den gamle mand Kefalos’ hus, spørger Sokrates Kefalos, om han nu – med den ene fod i graven – ved, hvad retfærdighed er. Hans svar er, at et retfærdigt menneske svarer enhver sit. For så er konsekvensen, at du ikke farer op som et barn af en ond drøm, når du kommer til at tænke på historierne om dødsriget Hades. Den frygtløshed, som Kefalos slutter hele sit liv med, gør Platon imidlertid til princip for hver dag gennem hele livet. Rolig nattesøvn forudsætter, at vi har tillid til, at fornuften råder i os selv, i andre og ikke mindst i det politiske.

”God nattesøvn lyder jo dejligt, og jeg ville hjertens gerne fralægge mig ansvaret og bekymringerne for virkelig mange politiske beslutninger, hvis jeg var indforstået med de principper, der blev lagt til grund for at træffe dem. Men det er jeg ikke. Konsekvensen er, at vi ikke vil afgive politisk frihed, da vi ikke har tillid til, at vi har et samfund, hvor fornuften råder – som Platon anbefaler. Mistilliden er med til at forklare, hvorfor vi bliver deltagerdemokrater fyldt med skepsis. Vi har af gode grunde ikke tillid til, at politikere tænker i det fælles bedste, de er ganske enkelt ikke uddannet til det.” ■

Af Claus Holm
Clho@dpu.dk

”Elitisme opstår, når vidensbegrebet indgår i en politisk sammenhæng.”

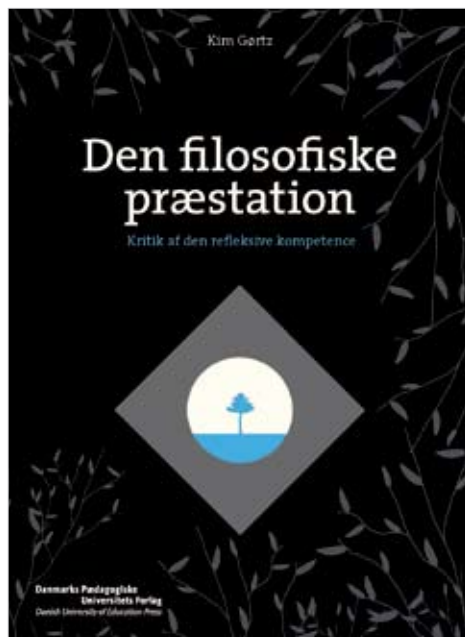
ANNE-MARIE EGGERT OLSEN

Lektor ved Institut for Pædagogisk Filosofi, Danmarks Pædagogiske Universitet.

Anne-Marie Eggert Olsen er i gang med et forskningsprojekt finansieret af Carlsbergfondet: ’Politisk fornuft mellem etik og statsræson’. En undersøgelse af Platons politiske filosofi og dens virkningshistorie’. Hun er særligt optaget af forholdet mellem individ og stat i Platons politiske filosofi, med særligt henblik på idealet om ’den blandede forfatning’ i såvel sjælen som staten og dette ideals skæbne gennem den politiske filosofis historie.

WWW | www.dpu.dk/om/ameo

DEN FILOSOFISKE PRÆSTATION KRITIK AF DEN REFLEKSIVE KOMPETENCE

Kim Gørtz

Pris: 269 kr. * 220 s.
ISBN 978-87-7684-170-6

Myten lever i bedste velgående: Filosofer er langhårede eksistentia-
lister eller strenge logikere, der bedriver begrebsgymnastisk langt fra
virkeligheden. I sin nye bog punkterer erhvervsforsker Kim Gørtz myten
og tegner i stedet et billede af en ny type filosof. Bogen rammer midt
ind i diskussionen om, hvad man kan bruge humanistiske kompetencer
til inden for det erhvervsøkonomiske felt.

FAG OG FAGLIGHED – ET DIDAKTISK MORADS

Bernard Eric Jensen

Pris: 199 kr. * 168 s.
ISBN 978-87-7684-156-0

"Bogen er et godt oplæg til at trænge ned i
moradset af faglighedsforståelser og et godt
grundlag for en nytænkning af didaktikkens
indhold, hvor man et stykke vej må sno sig fri af
basisfagtænkningen og dens konsekvenser."

Hans Jørgen Kristensen, *Månedsmagasinet
Undervisere*

SPROGFORUM NR. 39

Pris: 65 kr. * 64 s.
ISBN 978-87-7684-172-0

Det nye nummer af Sprogforum er på
gaden med artikler om blandt andet frem-
medsprogs-pædagogik, sigtet med en sproglov,
sociolingvistik, dansk som andetsprog og
såkaldt lærer-autonomi. Artiklerne er skrevet af
fremtrædende sprogforskere som Lars Heltoft,
Bent Preisler og David Little.

WAYS – ON CAREER GUIDANCE

Peter Plant (Ed.)

Udkommer ultimo
juni 2007
Pris: 299 kr. * 292 s.
ISBN 978-87-7684-171-3

Guidance and counselling cover many different
professional and research areas, all in relation
to helping people finding directions in life, i.e.
ways. This anthology provides an overview
of and an insight into Nordic and in particular
Danish guidance and counselling issues. The
contributions stretch from career guidance over
supervision to philosophical counselling, thus
depicting the breadth of the Nordic guidance
and counselling field.

LÆS MERE OM BØGERNE OG BESTIL PÅ

WWW.FORLAG.DPU.DK * BOGSALG@DPU.DK * TLF: 8888 9360

**Danmarks Pædagogiske
Universitets Forlag**
Danish University of Education Press

Debatspil får elever i tale

Det er et **velkendt problem** i gymnasiet, at den fælles dialog er forbeholdt læreren og en udvalgt skare af elever. Debatspil **udfordrer** undervisningens hierarkiske samtalenormer ved at aktivere en bred vifte af elevtyper og sætte **faglige** problemstillinger i spil.

* UJÆVN ELEVEDELTADELSE og en ensartet mundtlighedskultur i gymnasiet er ikke just nye problematikker for forskere og praktikere. Alligevel findes der kun få konkrete tiltag til at engagere elever mere aktivt i undervisningen som talende, lyttende og tænkende individer. Og det til trods for gymnasireformens krav om at udvikle elevkompetencer, variere arbejdsformer samt øge graden af tværfaglig undervisning.

Debatspil er en oplagt arbejdsform, der kan bruges til at tackle nogle af de udfordringer, som lærere og elever står over for. Kernen i et debatspil er en iscenesat konflikt, som elever skal løse ved gruppevis at argumentere for og imod bestemte synspunkter. På den måde kan elever eksperimentere med demokratiske samtalenormer, retoriske appellformer og komplekse problemstillinger inden for rammerne af spilllets forestillede rum. Der findes efterhånden en række debatspil til brug i gymnasiet såsom Spillet om magten, Global Island og Konfrontation, hvor elever skal debattere alt fra partipolitik og ulandsbistand til berettigelsen af berigede fødevarer.

MEN HVORDAN VIRKER debatspil i praksis? Et eksempel: Scenen er et københavnsk forstadsgymnasium, hvor den sædvanlige dansk-undervisning i 1.x er erstattet med debatspillet Konfrontation. Klassen er delt ind i fire hold, der parvis skal arbejde med to sundhedsfaglige problemstillinger. De to første hold skal debattere om, hvordan man mest effektivt bekæmper fedme-epidemien. Sker det enten gennem moms på 'usund mad' som for eksempel cola, slik og fast food, eller sker det gennem lavere afgifter på frugt og grønt? Tilsvarende skal de øvrige to hold dyste om, hvorvidt Danmark bør fastholde sin restriktive linje over for berigede fødevarer eller tværtimod udvikle flere former for funky food. Konfrontation er bygget op omkring tre faser, der hver især repræsenterer en af de klassiske appellformer: patos, logos og etos, det vil sige følelser, fornuft, og etik. Hver fase afsluttes med en afstemning, hvor de to øvrige hold skal vurdere, hvilket hold der har argumenteret bedst for deres tildelte synspunkt.

Vi springer ind i patos-fasen, hvor det gælder om at præsentere problemstillinger og synspunkter gennem direkte appel til tilhørernes følelser. Jonas skal på først og er tydeligt nervøs. I stedet for at gå i stå bruger Jonas nervøsiteten som et 'drive' og leverer et formidabelt forsvar for at sænke afgifterne på frugt og grønt. Han indtager rummet med kroppen og bruger

hiphop-attituder og egne formuleringer til at omsætte tørre facts og ekspertudtalelser til et sprog, som ligger tæt op ad sine klassekammeraters. Hans tale rammer tilhørende på en så overbevisende måde, at den udløser store klapsalver.

Efter spilforløbet fortæller dansklæreren, at hun især var positivt overrasket over Jonas' præstation. Hun betegner ham som "en af de stille elever", der godt nok "kan sine ting", men som "ikke siger meget i timerne". Derfor var det overraskende for hende, at netop Jonas var i stand til at levere en så engageret præstation. Hun forklarer det med, at "Jonas greb patos-appelformen og brugte den som et værktøj til at sætte sit oplæg i scene". I modsætning til et klassisk elevoplæg motiverede debatspillets rammer ham til frit at eksperimentere med fremstillingsformen.

DEBATSPIL KAN, som eksemplet viser, anvendes til at engagere elever i arbejdet med retoriske udtryksformer. Selvom mundtlighed er et alment stofområde i gymnasiet, har det i praksis størst faglig interesse for lærere i dansk, filosofi og retorik. Et debatspil som Konfrontation rummer dog også faglig relevans for biologi og samfunds-fag. I praksis afspejler det enkelte spilforløb den enkelte lærers faglighed forstået som et kompetent blik for, "hvad der tæller" i undervisningen. De forskellige faglige perspektiver betyder, at debatspil kan anvendes til at udvikle gymnasireformens eftertragede tværfaglighed, der især efterlyses i 'almen studieforberedelse'. Som Line fra 1.b udtrykte det: "Det er tydeligt, at fedme-epidemien ikke kun er noget med naturfag, det har også noget at gøre med samfunds-fag."

Debatspil baserer sig ofte på aktuelle konflikter, der virker engagerende for elevernes forståelse af faglige problemstillinger. Men som med andre arbejdsformer er brugen af debatspil også behæftet med problemer. Især antager mange lærere en skeptisk holdning over for koblingen af spil og læring. Der er ingen faglig pointe i at blande 'sjov' og 'alvor'. Problemet med debatspil er især, at mange lærere har vanskeligt ved at overskride deres traditionelle praksis med at belære og bedømme efter et nøje afmålt pensum. De oplever det som krævende at skulle slippe kontrollen og sætte fagligheden i spil gennem elevernes delvist uforudsigelige eksperimenter. At dømme ud fra vores observationer og interviews er langt de fleste lærere dog positive over for debatspil som faglig relevant arbejdsform, når de først har prøvet og set et konkret spil i anvendelse.

Debatspil er stadig et relativt ukendt fænomen i Danmark. I den sammenhæng er det værd at bemærke, at formen bestemt ikke er nogen ny opfindelse. Debatspil findes i utallige varianter og kan spores helt tilbage til sofisterne, der ligefrem afholdt debatkonkurrencer, hvor der i tråd med Protagoras altid var "to sider af samme sag". Senere er formen blev taget op i mange sammenhænge, bl.a. i 1700-tallets 'debating societies', hvor borgere i London kunne debattere kontroversielle emner efter særlige spilleregler. I dag er debatspil især kendt gennem de tusinder af 'debate clubs', der blandt andet findes i USA, England, Østeuropa og Asien. Den store udbredelse skyldes især non-profit organisationen IDEA (The International Debate Education Association), der har til formål at udbrede kendskabet til debat- og demokratiformer blandt unge mennesker i og uden for skolesammenhæng.

LIGESOM ANDRE ARBEJDSFORMER indvirker debatspil også på elevernes læreprocesser. I den sammenhæng giver John Deweys teori om læring en brugbar forståelsesramme af, hvad der driver elever frem i et debatspil. For Dewey er læring fundamentalt set eksperimentel. Læring forløber som en udforskende proces (eng. inquiry), hvor man går fra intuitivt at ane et problem til at definere og formulere det, for til sidst at løse problemet ved at prøve sig frem. På den baggrund opstilles en løsningsmodel, hvis gyldighed skal ses i lyset af nye problemers opståen. Ifølge Dewey bør lærere derfor tilrettelægge undervisningen, så deres elever i størst muligt omfang får mulighed for aktivt at udforske relevante faglige problemstillinger. Tilsvarende igangsætter debatspil udforskende processer, hvor elever skal analysere og løse konflikter i relation til bestemte vurderingskriterier. Ifølge Dewey tænker og vælger vi ved at "afspille" mulige handlingsforløb (eng. dramatic rehearsal) gennem tænkning i fremtid. Dermed peger han på et andet centralt element ved debatspil, nemlig muligheden for faglig refleksion på basis af forestillede forløb og konkrete handlinger.

Den eksperimentelle dimension kan komme til udtryk på mange måder i debatspil. Hvad enten det gælder elevens udvælgelse af facts og argumenter i deres research, forhandlinger og indgåelse af strategiske alliancer eller optræden gennem retoriske udtryksformer. For at skabe en virkelighedstro debat er det vigtigt, at debatspillet stridende synspunkter tager afsæt i aktuelle interessekonflikter og faglige nøgleproblematikker. Hvorvidt et debatspil opleves som mere eller mindre 'autentisk' end traditionel undervisning, afhænger i høj grad af det enkelte spildesign og den faglige sammenhæng, som det anvendes i. Den afgørende pointe er, at elever selv får lov at agere aktivt i forhold til spillets scenarie. Som en samfundsfagslærer udtrykte det: "Egentlig har jeg altid syntes, at vi [samfundsfagslærere] manglede det, som biologerne har med at gå ud i vandløbet med et fiskenet og tage vandprøver og fiske ting og sager op (...) Altså en eller anden praktisk gøren og hands-on, som det også hedder i vore dage."

SOM LÆRER KAN DET være svært at få frugtbare diskussioner i undervisningen, eftersom mange elever har de samme politiske holdninger eller følger klassens sociale hierarki. Debatspil kan derfor være en tiltrængt variation i forhold til andre arbejdsformer ved at bringe aktuelle problemstillinger, synspunkter og

udtryksformer i spil. På den måde kan debatspil få elever i tale i mere end én forstand. Dels bringer spillets rammer eleverne på banen, hvor de selv skal tage ordet i forhold til en forestillet konflikt. Dels får debatspil også elever i tale i den forstand, at de skal lytte til og vurdere hinandens synspunkter. Af samme grund er det afgørende, at læreren sørger for at vejlede og fremhæve vigtige faglige pointer uden at ville generobre sin status som "underviser". Demokrati i Deweysk forstand er ikke en fasttømret størrelse, men derimod en livsform, der konstant er til afprøvning og forhandling gennem konflikthåndtering og gensidig respekt for forskelligartede synspunkter. Hvis man tager debatspil seriøst, så kan arbejdsformen således anvendes til at fremme en refleksiv og eksperimentel forståelse af demokratiske debatformer. Kort sagt iscenesætter debatspil et kreativt "diskurslaboratorium", hvor elever kan udfordre sig selv i relation til aktuelle problemstillinger og udtryksformer.

Af Thorkild Hanghøj og Christian Engel Brund

Eksempler på debatspil

Konfrontation: www.konfrontation.nu

Spillet om magten: http://www.dr.dk/gymnasium/emner/spillet_om_magten/forside.asp

Global Island: www.globalisland.nu

Vil du læse mere om debatspil? De to kommentatorer anbefaler:

Schaffer, David Williamson (2006): 'How Computer Games Help Children Learn', New York, Palgrave Macmillan.

Snider, Alfred & Maxwell Schnurer (2006): 'Many Sides. Debate Across the Curriculum', New York, IDEBATE Press.

THORKILD HANGHØJ

Ph.d.-studerende på DREAM (Danish Research Centre on Education and Advanced Media Materials), Syddansk Universitet, hvor han arbejder på et forskningsprojekt om design og anvendelse af debatspil i undervisningen. Thorkild er desuden gæsteforsker på Enheden for Videnskab, Teknologi og Læring, Learning Lab Denmark, DPU.

WWW www.dpu.dk/om/tha

CHRISTIAN ENGEL BRUND

Medudvikler af debatspillet Konfrontation og ansat ved Enheden for Videnskab, Teknologi og Læring, Learning Lab Denmark, DPU. Desuden stud.cand.comm. i Pædagogik og Kommunikation ved Roskilde Universitetscenter.

WWW www.dpu.dk/om/brund

Foto: Gettyimages

Uligheden begynder i daginstitutionen

Selv om velfærdssamfundet kæmper for at få alle med, vokser risikoen for at **børn bliver hægtet** af allerede i daginstitutionen. Et stort **forskningsprojekt** på Danmarks Pædagogiske Universitet tager fat på den nedarvede sociale ulighed.

---

* Alle, der har sat deres ben i en børnehave, genkender billedet af drengen, der ikke kan finde ud af at lege med de andre børn og hele tiden kommer op og slås. Eller pigen, der klæber til pædagogen, og som ikke ser ud til at have lyst til at lege eller prøve noget nyt. De er de udsatte børn, som på trods af massiv økonomisk omfordeling og et af verdens mest solidariske skole- og uddannelsessystemer er i stor risiko for at blive hægtet af. Efter al sandsynlighed har de problemerne med hjemmefra, og efter al sandsynlighed tager de dem med sig op i skolen og videre ud i et liv med arbejdsløshed og sociale problemer.

Kan vi gøre noget for, at børnene fra de socialt udsatte hjem får lige så gode muligheder for at blive nysgerrige, kreative og velfungerende som de andre børn? En af Danmarks førende forskere i social arv svarer ja. Men kun hvis vi tager fat helt nede ved roden og arbejder målrettet imod den sociale arvs negative konsekvenser allerede i daginstitutionen. Lektor Bente Jensen fra Danmarks Pædagogiske Universitet står i spidsen for forskningsprojektet Handlekompetencer i Pædagogisk Arbejde med socialt udsatte børn og unge (HPA), som gennem samarbejde mellem forskere, konsulenter, pædagoger og daginstitutionsledere undersøger nye muligheder for at rykke den negative sociale arv op ved roden.

DEN NEDARVEDE ULIGHED

Roden er daginstitutionen. Her finder vi 85 procent af alle børn i alderen 0-2 år og 95 procent af alle 3-6-årige. Ved at ændre grundlæggende på måden, vi tænker og arbejder med pædagogikken på i institutionerne, kan vi sikre, at alle børn – også de socialt udsatte – får chancen for at blive kreative og nysgerrige og for at udvikle nye kompetencer. Ifølge Bente Jensen er måden, vi prøver at hjælpe de udsatte børn i daginstitutionerne på, ofte logisk og nærliggende, men ikke desto mindre nyttesløs: Vi giver det enkelte barn det, vi tror, det mangler. Pigen, der har et dårligt sprog, ryger til talepædagog, og drengen, der ikke kan finde ud af at lege med de andre, bliver mandsopdækket af en støttepædagog. Uanset hvor nærliggende metoden kan virke, mener Bente Jensen ikke, at den tager højde for det, problemet dybest set handler om: den nedarvede ulighed.

”De socialt udsatte møder fra vugge til grav resten af samfundet som tabere, der ikke kan leve op til de krav og forventninger, de er udsat for. Det giver dem en identitet som socialt udsatte, som man ikke kan løse på et individuelt plan”. Allerede i daginstitutionen får børnene fra de socialt udsatte hjem oplevelsen af at være mindre privilegerede og have færre muligheder end de andre børn.

FOKUS PÅ FEJL OG MANGLER

Bente Jensen mener, at oplevelsen af at være underprivilegeret præger barnet grundlæggende, og det er derfor her, hun mener, man bør sætte ind. Hun fremdrager en klassisk samtalsituation som eksempel:

”De socialt udsatte møder fra vugge til grav resten af samfundet som tabere, der ikke kan leve op til de krav og forventninger, de er udsat for.”

Børnene sidder i en rundkreds mandag formiddag og fortæller om, hvad de har lavet i ferien. En har været på La Santa Sport eller i Lalandia og fortæller om tennisbaner og swimmingpools. En anden har været i Dyrehaven og taler om kronhjorte, og en tredje har spillet på sin nye PlayStation. Et af børnene siger ingenting, uanset hvor meget pædagogerne presser på. Pædagogerne konkluderer – blandt andet på baggrund af deres kendskab til barnets problemfyldte hjem – at barnet har nogle grundlæggende udviklingsmæssige mangler. Det har først og fremmest brug for en masse omsorg, og når det så har fået tillid til sine omgivelser, bør det sendes til talepædagog, så det kan komme op på de andres børns sproglige niveau. Hvis barnet i øvrigt er et af de børn, som har svært ved at lege med de andre og roder sig ud i en masse konflikter, kan det være, pædagogerne også sørger for at få bevilget en støttepædagog, der kan mandsopdække barnet og lære det at fungere med sine omgivelser.

Med andre ord en tilgang, der fokuserer på barnets fejl og mangler og på, hvordan barnet kan få de evner, som det tydeligvis mangler. ”Det er udtryk for en pædagogisk tænkemåde, som man i vid udstrækning forlod i 70’erne, og som pædagogerne selv til hver en tid ville forsværge,” siger Bente Jensen. Metoden bliver også beskrevet som tankpasser-pædagogik, altså en forestilling om, at modtageren i den pædagogiske situation er som en benzin-sulten bil, der bare skal have fyldt prædefineret viden eller evner på for at kunne køre ud og møde verden. Men selvom

”Man graver den nedarvede sociale grøft mellem det mindre privilegerede barn og det mere privilegerede fællesskab endnu dybere.”

pædagogerne i overvejende grad har forladt den tilgang, bliver den alligevel fundet frem, når det gælder de udsatte.

”Problemet er,” siger Bente Jensen ”at det er med til at udstille det udsatte barn og cementere barnets følelse af at være udenfor. Man peger på barnet og siger, at det ikke har noget sprog, fordi det aldrig siger noget. Dermed graver man den nedarvede sociale grøft mellem det mindre privilegerede barn og det mere privilegerede fællesskab endnu dybere. Min påstand vil være, at det stille barn ikke siger noget, fordi det ikke har noget at fortælle. Eller at det, som barnet vil fortælle, ikke bliver anerkendt som relevant i institutionen. Hvor de andre børn har været på spændende ferier eller spillet spil med deres forældre, har det stille barn måske bare været overladt til sig selv.” →

FÆLLESSKAB FREM FOR TANKPASSERE

I stedet for at sende barnet til en pædagogisk tankstation i form af en støttepædagog, en talepædagog eller en adfærdspsykolog, mener Bente Jensen, at institutionen skal forsøge at skabe et fællesskab, som alle børnene kan deltage i. Man skal med andre ord skabe en verden sammen i institutionen. "Man kan selvfølgelig ikke undgå at tage omverdenen og ens erfaringer med ind i institutionen. Men det afgørende er, at man skaber et fællesskab, som alle børnene uanset baggrund og oplevelser har mulighed for at deltage i. I stedet for at sætte støttepædagogen til at mandsopdække problembarnet, kan man bruge vedkommende til at arbejde med en større gruppe børn. Og når man sidder i rundkreds og taler sammen, kan man som pædagog gøre en særlig indsats for, at det bliver muligt for alle børnene at deltage. Det kan for eksempel helt oplagt være ved at tale om noget, man har lavet sammen i stedet for emner, der udstiller dem, der ikke har de samme muligheder.

"Min påstand vil være, at det stille barn ikke siger noget, fordi det ikke har noget at fortælle".

Et helt centralt punkt i Bente Jensens arbejde er læsning og historiefortælling. Det er her man bruger sproget til at udvikle tænkning, undersøgelse og refleksion hos børnene. "De fleste pædagoger læser for børnene, men det er helt afgørende, at læsningen bliver et rum, som alle børnene kan deltage i. Man kommer nogle gange til at udelukke nogle, hvis de ikke kan koncentrere sig og ødelægger situationen for de andre børn. Så er det lettere at sende barnet ind ved siden af for flertallets skyld end at ændre på selve situationen". En måde at ændre situationen på er at inddrage børnene mere aktivt og forsøge at finde en fortælleform, som alle børnene kan deltage i. Det kan for eksempel være ved at lege med sproget og lade børnene få indflydelse på historien og fortællingen.

IDENTITET SOM UDSAT

Med en grov forsimpning er 80 procent af danskerne ifølge Bente Jensen velfungerende. De har uddannelse og arbejde, lever sundt og tilhører alt i alt det, man kunne kalde de privilegerede. De resterende 20 procent har ingen uddannelse ud over niende klasse, de tilhører de laveste indkomstgrupper, og de har det dårligste helbred. Det for velfærdsprojektet bekymrende er, at de 20 procent dårligst stillede har overhængende risiko for at reproducere uligheden til deres børn, så også de havner i de nederste 20 procent af det samfundsmæssige hierarki. Eller som Bente Jensen formulerer det: "Placeringen i hierarkiet går i arv. Der er selvfølgelig undtagelser, og vi kender masser af eksempler på mønsterbrydere fra forskning og hverdagsliv. Men al forskning peger på, at der er overvejende sandsynlighed for, at man uddannelsesmæssigt, økonomisk og socialt ender på samme niveau som ens forældre".

Hvis daginstitutionerne ikke skal være roden til ulighed, skal daginstitutionerne styrke indsatsen over for de udsatte børn og sikre, at alle børn arbejder med især kreative og sociale

kompetencer i daginstitutionen. "Det vil i fremtiden blive sværere og sværere at konkretisere, hvad man har brug for, hvis man skal kunne begå sig både uddannelsesmæssigt og på arbejdsmarkedet. Hvor man tidligere i højere grad kunne pege på et sæt mere statiske færdigheder, bliver det i fremtiden i højere grad uspecifikke sociale og kreative kompetencer, der gør forskellen mellem succes og fiasko," siger Bente Jensen. Netop kompetencer som kreativitet, intuition og evnen til at kunne afkode sociale signaler er noget af det, Bente Jensen håber at kunne bidrage med gennem forskningsprojektet HPA. ■

Af Jesper Nissen
jesni@dpu.dk

DANSK INDSAST MOD SOCIAL ARV

Den danske regering besluttede i 1999 at satse mere målrettet på at modvirke negativ social arv. I den forbindelse blev der nedsat en ekspertgruppe, som blev bedt om at udrede området med henblik på at udpege nye satsningsområder. Projektet Handlekompetencer i Pædagogisk Arbejde med socialt udsatte børn og unge (HPA) er et af de projekter, der kom ud af det.

HPA-projektet løber fra 2005-2009. Bente Jensen og projektets øvrige forskere vil udvikle og undersøge effekterne af konkrete metoder til at komme den negative sociale arv til livs gennem en målrettet indsats fra børns tidligste alder i daginstitutioner.

I HPA-projektet defineres udsatte børn som børn med forringede livschancer som følge af en opvækst under socialt belastende vilkår, for eksempel fattigdom, arbejdsløshed, forældre uden uddannelse, overførselsindkomst, og skilsmisse.

Læs mere om projektet på www.dpu.dk/hpa

BENTE JENSEN

Lektor på Learning Lab Denmark ved Danmarks Pædagogiske Universitet. Arbejder bl.a. med at udvikle konkrete metoder til pædagoger i daginstitutionerne. Har skrevet en række bøger og artikler om social arv og ulighed. Er aktuell med bøgerne 'Ulighed i børn og unges sundhed – set i lyset af social kapital' og 'Social arv, pædagogik og læring i daginstitutioner'.

WWW www.dpu.dk/om/bj

VEJLEDNING PÅ GULVET

Foto: Scanpix

En forskergruppe har fået en **EU-pris** for et projekt, hvor erhvervsvejledning til kortuddannede er flyttet ud på arbejdspladserne. **Peter Plant fra DPU** er blandt de forskere, der forsøger at bruge **erhvervsvejledning** til at gøre målet om **livslang læring for alle** til virkelighed.

* Læringsforskere refererer ofte til Matthäusevangeliets kapitel 25, vers 29: "For enhver, som har, til ham skal der gives, og han skal have overflod, men den, der ikke har, fra ham skal selv det tages, som han har."

Grove løjer, men den skinbarlige virkelighed på det moderne arbejdsmarked, hvor livslang læring og kompetenceudvikling sjældent bliver de lavtlønnede og kortuddannede til del – selv om det er afgørende for jobsikkerhed. →

En del af problemet er, at erhvervsvejledning ikke er målrettet til de kortuddannede, der allerede er i arbejde, men de har i høj grad brug for hjælp fra vejledere for at sikre deres jobmuligheder på langt sigt. Det fortæller Pamela Clayton fra Universitetet i Glasgow. Hun har været leder på et projekt, der har haft til formål

”Jeg spurgte, om han havde tænkt på at få erhvervsvejledning, og han svarede: ’Hvad er det?’ ”

at målrette erhvervsvejledning mod de lavtlønnede og kortuddannede. I december fik projektet tildelt EU’s Leonardo Award som anerkendelse af dets bidrag til at udvikle de europæiske landes politik på vejledningsområdet.

”HVAD ER VEJLEDNING?”

Pamela Clayton illustrerer problemet med en af sine venner, der er lavtlønnet og ansat i en virksomhed, men som for nogle år siden ønskede at skifte job. Han anede blot ikke, hvordan han skulle gribe det an.

”Jeg spurgte, om han havde tænkt på at få erhvervsvejledning, og han svarede: ’Hvad er det?’,” fortæller hun. Da manden ville opsøge erhvervsvejledning i sin hjemby Birmingham, fandt han ud af, at der kun fandtes et enkelt vejledningskontor. Det lå i den modsatte ende af byen i forhold til mandens arbejdsplads, og det havde kun åbent i den normale arbejdstid. Det endte med, at manden måtte rejse 500 km til Glasgow for at få vejledning af en af Pamela Claytons bekendte.

Men livslang læring især for de kortuddannede har jo stået højt på politikernes dagsorden i lyset af globaliseringen og outsourcing af arbejdspladser over hele den rige del af verden. Man kunne måske forvente, at den offentlige erhvervsvejledning havde taget fat på at vejlede folk i lavtlønsjob for at sikre deres kompetenceudvikling?

”Det var meget få kvinder i arbejde, der spontant opsøgte vejledning. De kunne ikke se, hvad det skulle gavne dem.”

”Så bliver du skuffet,” svarer Pamela Clayton lakonisk. ”Da vi startede vores projekt, var arbejdsløsheden stor, så der var fokus på de arbejdsløse. Desuden har der længe været fokus på de unge, og det meste vejledning er fortsat rettet mod dem. Det drejer sig om prioritering, og ingen andre havde øje for problemet,” fortæller Pamela Clayton.

Forskerne i projektet var kun i stand til at finde eksempler på vejledning målrettet lavtlønnede i halvdelen af de lande, der var med i projektet. I den anden halvdel var der intet at studere på forhånd.

UD I HJØRNERNE

Danmark er et af de lande, hvor man har forsøgt sig med at løse problemet, fortæller Peter Plant fra Danmarks Pædagogiske Universitet. Han leder universitetets forskningsenhed i vejledning, og han har deltaget i EU-projektet og har spillet en aktiv rolle med at sætte vejledning på den politiske dagsorden i Danmark.

Billedet i Danmark ligner dog det, Pamela Clayton beskriver. ”De fleste tilbud om vejledning finder sted i undervisningsmiljøer og er rettet mod elever,” siger Peter Plant. Forsøger det offentlige at gå ud over rammerne, er det som regel de unge og de arbejdsløse, der er målgruppen. Alligevel er det muligt at finde tilbud rettet mod folk i arbejde takket være de danske fagforeninger, der har spillet en aktiv og fremtrædende rolle ved oprettelsen af vejledningstilbud for lavtlønnede og ufaglærte arbejdere, fortæller Peter Plant.

Et eksempel er de såkaldte vejledningshjørner, hvor ansatte kan få information og vejledning om efteruddannelse og karrieremuligheder. Vejledningshjørnerne er startet af Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark og er prøvet af på en række store og mellemstore virksomheder. Ideen er, at de ansatte kan få vejledning på selve arbejdspladsen, for eksempel i en pause. Vejledningshjørnet befinder sig i kantinen eller i et pauserum, hvor medarbejderne alligevel kommer, og det er bemandet af en repræsentant fra fagforeningen.

”Det nytter at være tæt på. Det vil sige at være på arbejdspladsen i stedet for at lægge vejledning et andet sted, selv om det kan være nok så centralt placeret i byen,” fortæller Peter Plant.

Andre erfaringer fra vejledningshjørnerne er, at vejledningen skal gøres personlig, og at den tager tid, fordi der skal være plads til eftertanke. Især det sidste er en udfordring, fordi medarbejderne skal finde tid i deres arbejdsdag til en længerevarende vejledning. En anden udfordring er at motivere de ansatte til at opsøge vejledningen:

”Det var meget få kvinder i arbejde, der spontant opsøgte vejledning. De kunne ikke se, hvad det skulle gavne dem, og vejledningstilbuddet stod noget uklart. Det var efter deres opfattelse mest rettet mod arbejdsløse,” fortæller Peter Plant.

LÆRING MELLEM LANDE

Selv om forsøget med vejledningshjørner havde sine problemer, var der deltagere i EU-projektet, der kunne se perspektivet,

fortæller Pamela Clayton. Ideen blev taget op i Island af den største fagforening for ufaglærte og folk med korte uddannelser, Efling, i samarbejde med uddannelsesfonden Starfsafl. I dag er det en fast del af fagforeningens praksis at arrangere vejledningshjørner.

Den gensidige læring stopper dog ikke her. Peter Plant bragte nemlig nyheden hjem til Danmark om, at man i Island havde besluttet at tage KAD's forsøg med vejledningshjørner op i stor stil. Det fik det danske undervisningsministerium til at se seriøst på modellen, fortæller han. Peter Plant spillede også en vigtig rolle, da OECD blev overbevist om at gøre de lavtlønnede til en vigtig målgruppe for erhvervsvejledning.

Denne læring på tværs af landegrænser – og i det førstnævnte tilfælde både frem og tilbage – har været et af hovedformålene med projektet. Det har vist sig, at de europæiske lande har meget tilfælles på dette område, fortæller Pamela Clayton, og derfor har de haft gode muligheder for at lære af hinanden. Et land som Tjekkiet er for eksempel gået ind i projektet med den eksplicitte ambition at lære af de andre deltagere.

I dag fungerer projektets hjemmeside som en erfaringsopsamling, hvor det er muligt på en række sprog at læse om erfaringerne i de enkelte deltagerlande. Her findes også et online-kursus om vejledning af lavtlønnede på arbejdspladsen. Kurset, som er designet af Peter Plant, er frit tilgængeligt på otte forskellige sprog. Kurset var en vigtig begrundelse for, at EU belønnede projektet med en Leonardo Award. Kurset rummer et særligt afsnit om den rolle, fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer kan spille. De er vigtige, fordi medarbejdere på arbejdspladsen ofte har større kontakt til arbejdsgiveren og fagforeningen, end de har til det offentlige arbejdsmarkedskontor.

REDSKAB MOD SOCIAL EKSKLUSION

Man kan spørge, om ikke offentligt ansatte vejledere gør ret i at prioritere de arbejdsløse og de unge? Er det ikke rimeligt at forvente, at folk i arbejde selv tager ansvar for at sikre deres fortsatte beskæftigelse? Så enkelt er det ikke. Pamela Clayton forklarer, at en del lavtlønnede gerne vil bevæge sig videre i deres arbejdsliv, men at de mangler kompetencerne og ikke tror, at de er i stand til at lære. Derfor er deres chancer for at komme videre små, og risikoen for, at de bliver arbejdsløse, er stor i takt med, at der bliver mindre manuelt arbejde. Derfor spiller vejledningen en vigtig rolle ikke kun for økonomien, men også socialt:

"Vi ser erhvervsvejledning som et redskab til at bekæmpe social udstødning. Man kan se det som en læreproces. Folk får ikke blot informationer. De lærer at træffe beslutninger, og de får selvtilliden og de nødvendige færdigheder til at finde

"Det nytter at være tæt på. Det vil sige at være på arbejdspladsen i stedet for at lægge vejledning et andet sted."

information og finde ud af, hvad de gerne vil. Det er ikke det, der forandrer samfundet, men det kan betyde, at folk bliver mere selv-aktiverende og kan handle på en mere passende måde ud fra deres ønsker og behov," slutter Pamela Clayton. ■

Af Torben Clausen
Toc@dpu.dk

PAMELA CLAYTON

Forsker i erhvervsvejledning og livslang læring på University of Glasgow.

PETER PLANT

Lektor ved Institut for Curriculumforskning ved Danmarks Pædagogiske Universitet og leder af forskningsenheden i vejledning. Redaktør af antologien 'Ways – On Career Guidance', som netop er udkommet på Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

WWW | www.dpu.d/om/pepl

Pædagogikken og den grå masse

Pædagogisk neurovidenskab vil slå bro mellem pædagogik og hjerneforskning. Men hvad kan pædagogiske praktikere egentlig bruge hjernescanninger til? Neurobiolog **Theresa Schilhab** beretter fra forskningens grænseland.

* Forsningsfeltet kan ikke blive meget nyere. Navnet fik det først i 2005: Educational Neuroscience, eller 'pædagogisk neurovidenskab', som det hedder på dansk. Kort fortalt er ambitionen at omsætte det seneste årtis landvindinger inden for neurovidenskab til pædagogisk relevant viden. Hvad kan spejlneuroner forklare om ekspertise? Hvilken rolle spiller følelser for problemløsning? Og kan kropslig udfoldelse gøre en bedre til matematik? Det er nogle af de spørgsmål, neuropædagogikken forsøger at besvare med udgangspunkt i nervecellernes og hjernens måde at fungere på.

Når man overhovedet kan gøre sig forhåbninger om at få svar på de spørgsmål, skyldes det, at udviklingen inden for scanningsteknologi er gået stærkt de seneste ti år. Tidligere var man henvist til at lave statiske scanninger med radioaktive stoffer eller at lave obduktioner af hjerner – ofte fra syge eller gamle mennesker. I dag er det muligt at se ind i raske almindelige menneskers hjerner, mens de arbejder, og det har givet forskerne et helt nyt syn på hjernen.

"Jeg tror ikke, man forventede at se så plastisk en hjerne. Plasticiteten er udtryk for, at hjernen er meget forandringsvillig.

Det læringspotentiale, man har, er ikke fastlagt en gang for alle," siger Theresa Schilhab.

Theresa Schilhab forsker i læring ud fra et biologisk perspektiv og er en af dem, som tager livtag med den nye disciplin. Hun er desuden leder af Forskningsenheden i neurovidenskab, kropplighed og læring, ved Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet. I enheden arbejder en række forskere med kompetencer inden for hjerneforskning, neurobiologi og pædagogik med at forene 'hårde' naturvidenskabelige scanningsteknikker og resultater fra neurobiologi og -psykologi med 'blødere' pædagogisk forskning. Det er en kobling med stort potentiale, men vi må væbne os med tålmodighed, for det er ikke uden problemer at forsøge at forene to så væsensforskellige vidensområder.

INGEN MANUAL

Lad os starte med at mane eventuelle falske forhåbninger i jorden: Hjerneforskningen er ikke klar til at udstede en manual for den bedste måde at lære på. Der er flere gode grunde til, at det ikke kan lade sig gøre. En af dem er af teknisk art.

"Moderne scanningsteknikker er meget interessante, men de har også store begrænsninger. Man er nødt til at stille meget simple opgaver til de folk, som ligger i scanneren, fordi det dikterer teknikken for at få brugbare resultater," forklarer Theresa Schilhab.

Dagligdags udfordringer som at lave mad eller deltage i en dansktimer, kan med andre ord ikke testes i scanneren, blandt andet fordi man næsten ikke må bevæge sig. Derfor skal man forstå resultaterne i den sammenhæng, de er opnået, og være varsom med at slutte fra hjernescannerens forsimplede univers til klasseværelsets komplekse læringsrum. Ikke desto mindre mener Theresa Schilhab, at neruopædagogikken allerede nu har noget at byde på.

KRITISKE PERIODER

En pædagogisk problemstilling, som hjerneforskningen har bidraget til at nuancere, er teorien om kritiske perioder. Kritiske perioder er forestillingen om, at bestemte ting skal læres i bestemte livsperioder, men den forestilling passer ikke særlig godt med den viden, man nu har om hjernens udvikling. Tilegnelse af sprog kan tjene som eksempel.

"Når man er helt lille, har man en åbenhed over alle slags lyde, men i det øjeblik man begynder at blive påvirket af bestemte lyde gennem sprogindlæring, så lukker den mulighed. Sprogcentre bliver i en eller anden forstand mættet med en bestemt slags lyde, som gør, at vi har svært ved at opfatte andre lyde, når vi først har vores modersmål på plads," siger Theresa Schilhab.

Når sprogindlæring er nemmest i en ung alder, er det ikke udelukkende, fordi der biologisk set er et optimalt tidspunkt at lære sprog på. Det skyldes også, at det allerede at beherske et sprog faktisk gør det vanskeligt at tilegne sig et andet sprog. Hjernen mister med andre ord en del af sin plasticitet, sin evne til at lære nye lyde, som en følge den læring, der allerede har fundet sted.

"Pigers to hjernehalvdele er ifølge visse forskere bedre koblet sammen – der er flere nerveforbindelser mellem dem."

Sprogindlæring er også et godt eksempel på, at hjernens struktur kun i grove træk er bestemt genetisk fra starten. Erfaring – og herunder læring – er i høj grad med til at bestemme, hvordan hjernen udvikler sig. I udgangspunktet er vi udstyret med langt flere neuroner og synapser – som er forbindelserne mellem neuronerne – end vi har brug for. Det biologiske overskud sikrer, at vi kan lære nye ting. Efterhånden som vi lærer, aktiveres nogle synapser, mens andre ikke benyttes. De synapser, som ikke bruges, vil forsvinde. De bliver med et fagudtryk 'prunet', det vil sige beskåret. Og ligesom et træ bliver beskåret for at bære mere og bedre frugt, bliver synapserne 'beskåret', for at hjernen kan fungere bedre, for eksempel beherske et modersmål.

Fra et biologisk synspunkt er det en ganske snedig måde at indrette hjernen på. Kun de mest essentielle funktioner er fastlagt på forhånd, mens resten overlades til miljøet. På den måde sikres det, at hjernen rent faktisk har de funktioner, der er behov for. Konsekvensen er, at hjernen med tiden mister sin plasticitet i form af et mindre læringspotentiale. Til gengæld styrkes kommunikationsvejene mellem de forskellige områder af hjernen helt frem til 50-års alderen, og det medfører en mere effektiv udnyttelse af de færdigheder, man allerede har tillært sig.

DEN LILLE BITTE FORSKEL

Forskellen mellem kvinders og mænds hjerner er ofte genstand for diskussion. Rent biologisk er der en kønsforskel både i hjernens modning og struktur.

"Tilsyneladende har piger en tilbøjelighed til at være modnet tidligere i nogle bestemte områder, blandt andet i frontallapperne end drenge på samme alder, når de starter i skole," siger Theresa Schilhab.

Da frontallapperne har med koncentration og planlægning og udførelse af opgaver at gøre, betyder det, at piger generelt er hurtigere til at tilpasse sig arbejdsformen i en skoleklasse. Når drenge og pigers hjerne nu udvikler sig i forskellige tempi, er det da ikke nærliggende at argumentere for kønsopdelt undervisning?

"Ifølge resultater fra hjerneforskningen er der et meget stor variation inden for gruppen af drenge og gruppen af piger. En hurtig dreng er langt mere udviklet med hensyn til hjernens modenhed end en langsom pige. Variationen inden for den enkelte drenge- eller pige-gruppe er med andre ord langt større end variationen mellem drenge- og pige-grupper. Man kan derfor ikke udviklingsmæssigt skelne mellem de to grupper. Giver det så mening at adskille dem på grund af køn? Nej, det er der ikke belæg for ifølge resultaterne," siger Theresa Schilhab.

Modningen af hjernen er imidlertid ikke den eneste forskel på drenge og piger. Der er også forskel, når man kigger på selve hjernens struktur og aktivitet.

"Pigers to hjernehalvdele er ifølge visse forskere bedre koblet sammen – der er flere nerveforbindelser mellem dem. Når drenge løser opgaver, er der voldsommere aktivitet i →

ét bestemt område, hvor man hos piger ser en mere diffus aktivitet. Piger trækker på flere områder af hjernen, end drenge gør ved løsning af den samme opgave,” siger Theresa Schilhab.

Hjerneforskningen peger også på, at kvinder er mere sprogligt orienterede, mens mænd er mere rummeligt og matematisk orienterede. Sagen er blot, at det ikke gør sig udslag i for eksempel intelligensstest eller karaktererne i matematik i folkeskolens afgangsprøve.

”Der er mange veje til at løse en bestemt opgave. Derfor gør det ikke noget, at piger trækker på mange områder, og drenge kun på få områder. Der er langt fra det neurale niveau til løsning af en opgave. Det giver ikke mening at tro, at man uden videre kan slutte fra, hvordan nerveceller arbejder, til hvordan et menneske lærer. Vi skal først påvise, at der vitterlig er en krystallklar sammenhæng, og det har der ikke været mange studier af, blandt andet fordi det er omkostningsfyldt,” siger Theresa Schilhab og fortsætter:

”Pigers to hjernehalvdele er ifølge visse forskere bedre koblet sammen – der er flere nerveforbindelser mellem dem.”

”Biologisk set er der forskel, det er jeg overhovedet ikke i tvivl om. Men at det skulle have en altafgørende læringsmæssig konsekvens, som pædagogikken bør tage højde for, det tror jeg ikke på.”

VI ER HELE MENNESKER

En af de ting, Theresa Schilhab gerne vil bruge hjerneforskning til, er at øge opmærksomheden om det, hun kalder implicit viden. Implicit viden er for eksempel kropslig, social eller følelsesmæssig viden – det er den viden, som vi har meget svært ved eller slet ikke kan sprogliggøre. Den implicite viden har trange kår i vores videnssamfund, hvor eksplicit og dokumenterbar viden er idealet. I hjernen er de to videnstyper imidlertid ikke skarpt adskilt. Det kan for eksempel illustreres med et forsøg, som Christian Gerlach, en anden forsker fra Forskningsenheden i neurovidenskab, kropslighed og læring, har udført. I forsøget blev nogle forsøgspersoner bedt om at afgøre, om en række genstande var enten natur- eller menneskeskabte. Forventningen var, at forsøget ville aktivere de områder af hjernen, som har med abstrakt, sproglig tænkning at gøre. Det var faktisk tilfældet, men samtidig var der aktivitet i de områder, som normalt understøtter motorisk aktivitet.

”Den slags resultater synes at vise, at det at have en direkte kropslig oplevelse med genstande hjælper os til at kunne foretage en abstrakt skelnen. Hjerneforskningen viser, at områder, som ikke har noget at gøre med sproglig eller begrebslig viden, alligevel bidrager med neuralt input til løsning af den type opgaver,” siger Theresa Schilhab.

Pointen er, at vi bliver nødt til at opfatte mennesker som hele organismer. Vi kan ikke stykke vores viden op i enkelte elementer, for det eksplicite må altid forstås indlejret i det implicite, i den kropslige, emotionelle eller sociale læring. Derfor kan man som

underviser heller ikke forvente udelukkende at kunne aktivere et bestemt hjerneområde med en bestemt type undervisning

KROSPLOG VIDEN

Konsekvensen bør ifølge Theresa Schilhab være en revurdering af vores opfattelse af hvad viden er, og hvad vi vil med skolen. Som et eksempel på hvordan man kunne arbejde, nævner hun en naturklasse fra Rødkilde Skole. Her får børnene ikke blot bevæget sig og mulighed for at sanse, men de har også mulighed for at lade sig styre af nysgerrigheden.

”Sidder man og fryser på en træstamme, har man sikkert lyst til at lære at lave et bål. Men sidder man i et klasselokale og hører om 2. verdenskrig, hvor der ikke er nogen sansning eller kropslige berøringer, er man mere tilbøjelig til at miste koncentrationen,” siger Theresa Schilhab.

Traditionel skoleundervisning, hvor man skal sidde stille i 45 minutter ad gangen og modtage undervisning, kalder Theresa Schilhab for ”en lang skoling i ikke at lægge mærke til, hvad man gerne vil”. Hun vil have kroppen, følelserne og motivationen i spil ikke blot for at styrke indlæring af den eksplicite viden, men også fordi den implicite viden gør os til bedre mennesker. Sidder man blot passivt og modtager eksplicit viden, risikerer man også at blive et passivt menneske. Styrker man den del af den implicite viden, som har at gøre med evnen til at lytte til sin krop og til sine omgivelser, får man mere motiverede mennesker med højere selvværd, mener Theresa Schilhab.

”Der er mere i det at være menneske end at have eksplicit viden og kunne agere fornuftigt. Skoler fokuserer på det, vi kan blive afhørt i til eksamen, men vi skulle overveje, om vi ikke har nok at den type viden, og om vi ikke kunne få nogle bedre samfundsborgere, som kan bidrage produktivt til samfundet ved hjælp af andre metoder end flere dansktime,” siger Theresa Schilhab. ■

Af Anders Lindskov
Anli@dpu.dk

TERESA S. S. SCHILHAB

Cand.scient., lektor og forskningsleder ved forskningsenheden for Neurovidenskab, kropslighed og læring ved Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet. Hun har for nylig sammen med en række forskerkolleger udgivet bogen ”Nervepirrende pædagogik – en introduktion til pædagogisk neurovidenskab” (Akademisk Forlag 2007) og er medforfatter til en bog om naturklassen (Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag, under udgivelse).

WWW | www.dpu.dk/om/tsc

MENINGER I LEDELSE

Lejf Moos, John Krejsler & Klaus Kasper Kofod

Hvordan praktiseres succesfuld skoleledelse i danske skoler? Dette spørgsmål søger forfatterne at give svar på. Udgangspunktet er resultater fra og refleksioner over den danske del af et internationalt forskningsprojekt om succesfuld skoleledelse.

DAFOLO

INKLUSION I PRAKSIS

Lejf Moos, Per Fibæk Laursen, Martha Mottelson & Christina Jørgensen

Der gøres erfaringer med udviklingen af en inkluderende – eller rummelig – skole i mange kommuner og på mange skoler i disse år. I denne bog fremlægges beskrivelser, analyser og diskussioner af et to-årigt kommunalt udviklingsprojekt.

DAFOLO

SORG HOS BØRN

Atle Dyregrov

Der gives praktiske råd om og retningslinjer for, hvordan man bedst tager vare på og støtter børn, der oplever døden blandt deres nærmeste, og eksempler på, hvordan eventuel deltagelse i ritualer omkring døden og samtale herom kan tilrettelægges

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

SOCIOLOGI I BØRNEHØJDE

Frederik Hertel & Tem Frank Andersen (red.)

I denne antologi er et af perspektiverne på socialisering den særlige form for socialiseringsproces, der foregår i børnehaven. Bogen behandler temaer og problemstillinger som ubevidste/kropslige socialiseringsprocesser og institutionskultur.

BILLESØE & BALTZER

FORTÆLLINGEN SOM DOKUMENTATIONS- OG EVALUERINGSMETODE

Stig Broström og Thorleif Frøkjær

I bogen redegøres der for fortællingen som en dokumentations- og evalueringsmetode af såvel den pædagogiske praksis som det enkelte barns læring og udvikling. De to forfattere gennemgår begrebet fortælling og beskriver forskellige fortællertyper.

KROGHS FORLAG

ELEVPLANER – TEORI OG PRAKSIS

Niels Egelund m.fl.

Elevplanen er blevet et lovkrav i folkeskolen. I denne antologi rettes fokus mod elevplanens baggrund og teori, men især mod de praksiserfaringer, som faktisk allerede findes fra Danmark og Sverige.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

MENNESKET I SPECIALPÆDAGOGIKKEN

John Maul

Bogen er et forsøg på at gengive og forstå, hvad praksis har vist om mangeartede specialpædagogiske problemstillinger, og hvordan man med videnskabsfilosofi og teori kan belyse og fortolke, for derudfra at pege på forslag til løsningsmuligheder.

SPECIAL-PÆDAGOGISK FORLAG

SPROG SOM VÆRKTØJ OG LEGETØJ

Hanne Hede Jørgensen (red.)

Bogen handler om sprog, kommunikation og kultur og bygger i høj grad på eksempler fra pædagogisk praksis. Den introducerer centrale begreber om sprogtilægnelse og om sprog som et socialt, kulturelt og æstetisk fænomen.

ACADEMICA

LEARNING BEYOND COGNITION

Birte Ravn and Niels Kryger (Eds.)

‘Learning beyond Cognition’ goes beyond those approaches to learning which focus merely on cognitive understanding of learning. The concept covers the ideological and mental forming of the individual as well as the individual’s own shaping of an identity. The book draws inspiration from current discussions on citizenship education.

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETS FORLAG

MAKEOVERMANI

Thomas Johansson

Hvordan skal vi forholde os til det store udbud af psykoterapi, slankemetoder, livsstilseksperter og underholdningspsykologi? Hensigten med bogen er at undersøge, hvordan vi håndterer den moderne uoverskuelighed.

AKADEMISK FORLAG

SKOLELEDELSE

Palle Isbrandt Jansen og Lars Alrø Olesen

Et af målene med bogen er at give skoleledere redskaber til synliggørelse af ledelsen og metoder til at være procesledere. Der er eksempler på og beskrivelser af lederskabets mange situationer, konflikter og dilemmaer.

KROGHS FORLAG

BEGREBER, TID OG ERFARING

Reinhart Koselleck

Begreber, tid og erfaring består af udvalgte tekster fra ‘Vergangene Zukunft’ (1979) og ‘Zeitschichten’ (2000). Bogen belyser begrebshistoriens metodiske og erkendelsesmæssige aspekter og giver et fundament til forståelse af Kosellecks historieteori.

HANS REITZELS FORLAG

VIDEN OM UDDANNELSE

Jens Rasmussen, Søren Kruse & Claus Holm

Bogen belyser forholdet mellem teori og praksis i pædagogikken, dvs. mellem produktion og formidling af viden om pædagogiske forhold. Udgangspunktet er sociologisk systemteori. Bogen handler også om den særlige problematik, der er knyttet til formidlingen af pædagogisk viden.

HANS REITZELS FORLAG

STATEN OG DEN INSTITUTIONELLE PÆDAGOGIK

Knud Jensen og Niels Rosendal Jensen (red.)

Fem forskere kortlægger væsentlige aspekter i den institutionelle pædagogik og dens sammenhæng med den statslige styring og samfundsmæssige udvikling. Forfatterne ser bl.a. nærmere på uddannelseseksplosionen i 1960 og på overgangen mellem barn og myndig borger.

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETS FORLAG

MEDARBEJDER ELLER MODARBEJDER - RELIGION I DET MODERNE ARBEJDSLIV

Joel Haviv (red.)

Bogen forsøger at give svar på, hvilket formål og hvilke konsekvenser tidens ‘religøsfisering’ af lederes og medarbejderes indre emotionelle kapital har i forhold til stress, arbejdsmiljø, frihed, fællesskab mv.

KLIM

“Videndeling betyder, at viden i virkeligheden aldrig er din.”

LARS-HENRIK SCHMIDT I 'OM RESPEKTEN', 2005

Læs også Lars-Henrik Schmidts leder om videnspredningens konfiguration s. 2 i dette nummer af Asterisk

Maskinel Magasinpost
ID-nr. 42 482

Afsender:
Postboks 7777
7000 Fredericia

Udgiver:
DPU
Tuborgvej 164
2400 København NV

Returneres ved varig
adresseændring